

afgiftekantoor
Brussel X
jaargang 21
nummer 1
februari 2001

1

VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU

MILIEURAMA

Magazine van
Bond Beter Leefmilieu
Tweckerkenstraat 47
B-1000 BRUSSEL
Tel.: 02/282.17.20
Fax: 02/230.53.89
www.bondbeterleefmilieu.be

Plannen in Vlaanderen

3

Onrust over GSM-masten

12

Klein Vies België

16

Jef Roos over Duurzaam Ondernemen

25

De ecotaks bijna dood

21

Natuurbehoud in de 21-ste eeuw

30

inhoud

■ Commentaar Van Mechelen Dirk	2	■ Redactie Opgrimbie (deel 2)	24
■ Dossier Plannen in Vlaanderen	3	■ Oog in oog Jef Roos over Duurzaam Ondernemen	25
■ Milieuberichten	9	■ Advies Patenten op het leven	29
■ Focus GSM-masten zorgen voor opschudding	12	■ Te gast Natuurbehoud in de 21ste eeuw	30
■ Boek Nieuwe boeken in de milieubibliotheek	14		
■ Internationaal Klein vies België	16		
■ Consument - Kies wat je eet, weet wat je kiest - AEC - WWF-water - Quicksan Voetafdruk	17		
■ Politiek De ecotaks bijna dood	21		

© BBL

© BBL

commentaar

Ministers staan er niet om bekend grappige mensen te zijn. Dat hoeft ook niet. Ministers moeten op de hoogte zijn van hun beleidsdomein. Ze moeten dossierkennis hebben. Ze behoren zich goed te informeren en te laten adviseren en op basis daarvan doelmatige beslissingen te nemen. Moppen tappen maakt nu eenmaal geen deel uit van hun takenpakket, dat is overduidelijk. Neem nu Vlaams minister Van Mechelen, een heel serieus man. Hij is bevoegd voor economie, ruimtelijke ordening en media, drie domeinen waarop hij verondersteld wordt een visie te hebben gevormd. Waarom zouden we eraan twijfelen dat een licentiaat Geschiedenis daar niet toe in staat zou zijn, zelfs al lijkt het verband tussen de drie domeinen nogal vaag? Het staat – zo kunnen we toch veronderstellen – als een paal boven water dat een Vlaams minister weet waarover hij praat. Maar misschien is er reden tot twijfel. Minister Van

Mechelen liet zich onlangs nogal laatdunkend uit over uitspraken van de BBL in verband met de uitbreiding van

Van Mechelen Dirk

de Antwerpse haven. In een persbericht verklaarde hij dat BBL niet goed op de hoogte was van de situatie, dat alles volledig volgens de regels was verlopen. Tegelijkertijd legde hij er de nadruk op dat over de voortgaande vernietiging van Europees beschermde natuurgebieden steeds een politieke consensus had bestaan. Het verhinderen van de uitbreiding van de Antwerpse haven zou trouwens "aanzienlijk negatieve" economische gevolgen hebben. Tot zover de mening van minister Van Mechelen. De Europese Commissie blijkt over de hele zaak even anders te denken. Vorige week gaf ze Vlaanderen een enorme veeg uit de pan, net over diezelfde havenuitbreiding. In een uitgebreide brief gaf de Commissie duidelijk te kennen dat die hele operatie regelrecht tegen een aantal Europese richtlijnen indruist. Als Vlaanderen niet erg snel maatregelen treft, hangen er ons zware sancties boven het hoofd. En van de economische noodzaak is Europa al helemaal niet overtuigd. Daarmee wordt de Vlaamse minister volledig tegengesproken en krijgt hij nog een paar rake tikken op zijn vingers. Dit maal heeft Dirk Van Mechelen nog niets van zich laten horen. Ministers mogen dan misschien geen grapjassen zijn, ze laten je af en toe wel eens hard lachen.

Joris Gansemans

COLOFON

MILIEURAMA - VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU
21-ste jaargang - verschijnt tweemaandelijks
Magazine van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

REDACTIE EN ADMINISTRATIE
Bond Beter Leefmilieu
Tweeckerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20 - Fax 02/230.53.89
e-mail: hostmaster@bbly.be
<http://www.bondbeterleefmilieu.be>

ABONNEMENTEN
140 BEF (los nummer)
750 BEF (jaarabonnement)
1.500 BEF (steunabonnement)
1.500 BEF (abonnement buitenland)
Betaling kan op rekeningnummer 001-1475409-18 van
Bond Beter Leefmilieu vzw.

COMBI-ABONNEMENTEN
Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Danny Jacobs
Tweeckerkenstraat 47, 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR
Joris Gansemans

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER:
Lode Conings, Charles De Buyser, Joris Gansemans, Erik Grietens, Danny Jacobs, Dirk Knapen, Martine Langen, Bea Lootens, Bart Martens, Sofie Müsing, Olivia Nackaerts, Johan Niemegeers, Sarah Staut, Sandra Van Aerschoot, Saar Van Hauwermeiren, Set Van Houdt, Peter Van Humbeek, Dirk Van Regenmortel, Johan VDW, Patrick Verheye, Willy Weyns

FOTO'S COVER
Frans Geys, BBL-archief

VORMGEVING EN DRUK
DECOM nv

COPYRIGHT
Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding en kennisgeving.

ADVERTENTIES
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

PAPIER
Milieurama wordt gedrukt op niet-gebleekt kringloop-papier.
Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier.

Is meer ook altijd beter?

Tekst: Bart Martens, Joris Gansemans, Willy W. Weyns

Het lijkt wel of Vlaanderen de smaak van het plannen te pakken heeft gekregen. Het Windplan, milieubeleidsplannen, milieu- en natuurrapporten – de reeks lijkt wel eindeloos. Maar zo lang de overheid die plannen niet concreet omzet, brengen ze niet veel zoden aan de dijk. Waarheen leidt al dat plannen? Een overzicht.

De laatste jaren heeft de Vlaamse overheid zich toegelegd op het verzinnen van een heleboel plannen – decretaal onderbouwde milieu- en natuurrapporten, Milieubeleidsplannen, de sectorale afvalstoffenplannen, Vlaams minister Stevaert die 500.000 gezinnen windenergie wil geven. En ook op nationaal vlak begint er iets te bewegen. Staatssecretaris Deleuze stelde vorig jaar het eerste Plan Duurzame Ontwikkeling voor. Hij gaf de aanzet voor een nieuw Klimaatplan, weliswaar nogal beperkt in reikwijdte. Getuigt dit alles van een inhaalbeweging om de achterstand van het verleden in te halen? Misschien wel, want vergeleken met de internationale gemeenschap heeft Vlaanderen, en België zeker, altijd achterop gehinkt. Juristen en wetenschappers, waaronder Hubert Bocken en Aviël Verbruggen, hebben hier jarenlang voor gepleit. Zij hielden de overheid steeds voorbeelden uit het buitenland voor, met de vraag dat ze zich hieraan zou spiegelen. Ook al lijkt deze tendens een grote vooruitgang ten opzichte van het verleden, toch komt er één vraag duidelijk bovendrijven: leiden steeds méér plannen tot een beter leefmilieu?

Russische poppetjes

Plannen op zich leveren niets op. Zolang de overheid haar planwoede niet koppelt aan politieke daden, blijft de situatie, alle inspanningen ten spijt, in de praktijk ongewijzigd. Het Milieubeleidsplan 1997-2001 is daar een uitgelezen voorbeeld van. Eigenlijk heeft dat plan het karakter van een Russische pop, met een oneindige reeks kleinere poppetjes van binnen. Een voorbeeld om de situatie te illustreren. Binnenin het Milieubeleidsplan zat onder meer het 'Uitvoeringsplan Organisch-Biologisch Afval', dat op zijn beurt een aantal deelplannen bevatte, waaronder het 'slibplan'. In dat slibplan staat dat de Vlaamse regering aanpassingen moet doorvoeren in Vlarem en Vlarea – die bepalen wat de voorwaarden zijn voor slibverbranding en het gebruik van slib als meststof. Maar op dit punt blijft de zaak net steken. Bijgevolg krijgen de binnenste poppetjes het daglicht nooit te zien. Als het aankomt op het wijzigen van wettelijke bepalingen, hakt de regering geen knopen door.

Alles kan beter

Hoe creatief Vlaanderen ook mag zijn in het uitwerken van steeds nieuwe plannen en ideeën, de oplossingen die naar voren worden geschoven zijn nogal eenzijdig. De overheid beperkt zich er toe technische voorschriften uit te vaardigen – grote bedrijven krijgen beperkingen opgelegd of

zien zich verplicht vervuilende stoffen uit te filteren. Dat soort beleid is erg geschikt om grote vervuilers aan te pakken, puntbronnen die gemakkelijk te lokaliseren zijn. Maar voor de preventie van vervuiling door allerlei kleine bronnen is het minder aangewezen. Zo is deze aanpak allesbehalve effectief voor de bestrijding van overbemesting, het gebruik van pesticiden of de verkeersproblematiek. En het zijn net die kleinere bronnen die de laatste tijd enorm aan belang winnen. Aanvullend bij de hele reeks verplichtingen en verboden moeten er dus nieuwe instrumenten komen, die ook de meer verspreide vormen van vervuiling aanpakken. Zowel op economisch als op juridisch vlak is er nog veel werk aan de winkel.

De zogenaamde horizontale instrumenten, zoals milieueffingen, zijn doeltreffender, omdat ze op alle vervuilers inwerken, ongeacht de omvang van hun vervuiling. Ze zorgen ervoor dat voor vervuilende activiteiten de juiste prijs wordt betaald. Dat betekent een financiële ontlasting voor de hele maatschappij. En al zijn al die instrumenten reeds lang uitgewerkt in het buitenland, de overheid hier heeft duidelijk nog geen tijd of zin gehad om ze te implementeren.

We weten te weinig

Toch zijn er al een aantal positieve signalen vanuit de overheid te bespeuren. De maatschappelijke betrokkenheid bij een aantal moeilijke dossiers is groter dan ooit tevoren – iedereen kan bezwaren insturen tijdens openbare onderzoeken, in de gemeentehuizen liggen plannen ter inzage, de MiNa-raad moet haar advies uitbrengen bij heel wat wetsvoorstellen. Maar in dat maatschappelijk overleg hebben burgers, milieuorganisaties en andere NGO's steeds een achterstand in te halen op de industrie. Die zijn meestal een pak beter gedocumenteerd. Daarom moet de overheid, als ze een openbaar debat wil blijven stimuleren, de verschillende betrokkenen de kans geven om zich voldoende te informeren. Anders spelen de verschillende discusiepartners met ongelijke kaarten hetgeen een fair debat onmogelijk maakt. De overheid moet dus sturen en ze moet de kant kiezen van vooruitlopers in de industrie. In plaats van te wachten tot de gehele maatschappij tot een consensus komt, moet ze vernieuwing stimuleren en achterblijvers bestraffen. Want als ze kiest om te wachten tot iedereen in heel de maatschappij tot een overeenkomst komt, zal het nog lang duren vooraleer ze met het kleinste Russische poppetje op de proppen zal komen.

dossier

STEVAERT WIL 500.000 GEZINNEN VOORZIEN
VAN WINDENERGIE

Een frisse wind door Vlaanderen

Tekst: Dirk Knapen

Het Windplan Vlaanderen voorziet dat 2% van het Vlaamse grondgebied in aanmerking komt voor de plaatsing van windmolens. Vlaams minister Stevaert kondigde daarmee aan dat, indien de plannen volledig gerealiseerd zouden worden, ongeveer 500.000 gezinnen stroom zouden krijgen afkomstig uit windenergie. Een niet onaardig aantal, maar het plan laat hier en daar een steekje vallen.

"Iedere windmolen kan potentieel evenveel energie besparen als hij kan produceren".

Zo omschreef minister Stevaert het effect van windmolens op de energievoorziening, tijdens de persvoorstelling van het Windplan Vlaanderen op 11 december. Een beetje een merkwaardige uitspraak, maar wel terecht. Plannen voor de bouw van een windmolen leveren doorgaans stof tot discussie. Door de visuele impact die windmolens uitoefenen op de omgeving, maken ze de energieproductie zichtbaar voor de gebruiker. En dat zet de mensen aan het denken over hun energiegebruik. Want alleen het niet gebruiken van energie is ecologisch en economisch superieur aan het gebruik van windenergie. De enige optie die tegenstanders van windenergie rest, is om de mogelijkheden van energiebesparing nader te bekijken. En mogelijkheden zijn er. Enkele jaren geleden al wist Greenpeace te vertellen hoe het huishoudelijk elektriciteitsverbruik van een gemiddelde van 4000 kWh per jaar naar 2500 of zelfs maar 1250 kWh per jaar kan. Vanwege de doorgedreven isolatie heeft een Zweedse woning, ondanks het guurdere klimaat, per vierkante meter woonruimte een slechts half zo grote warmtevraag dan een Belgische. In Denemarken is een derde van alle ruimteverwarming afkom-

stig van restwarmte van elektriciteitsproductie, een bron die bij ons niet benut wordt.

Om energieverbruikers te sensibiliseren en aan te zetten tot een vermindering van hun energieverbruik, moeten ze wel bij de inplanting van windmolens betrokken worden. Omwonenden krijgen dagelijks met windmolens te maken. Een andere mogelijkheid is de financiële participatie zoals in de projecten van Ecopower in Eeklo, van Energie 2030 in Sankt-Vith en in mindere mate van Middelwind in Lombardsijde. Om te vermijden dat de windparken op zee te kampen krijgen met 'ver van mijn bed'-syndroom, waar de Belgische openbare dienstverlening aan lijdt, is participatie van de bevolking ook hier aangewezen. Al was het maar om te verzekeren dat de molens op een verantwoorde manier ingeplant worden en om de Belgische bevolking mee te laten genieten van de wind die op haar grondgebied geoogst wordt.

Ruimtelijke aspecten

Maar spijtig genoeg gaat het Windplan helemaal niet zover. Het wil alleen een aanduiding geven van de plaatsen die in Vlaanderen ruimtelijk en technisch-economisch in aanmerking komen

Inzagemogelijkheden

Voorlopig kan het Windplan alleen ingekeken worden bij ODE, bij de VUB en bij ANRE. Het is de bedoeling de kaarten en de gegevens ter beschikking te stellen van de gemeentebesturen en de andere overheidsadministraties. Of verdere verspreiding naar projectontwikkelaars en andere geïnteresseerden zal gebeuren is nog niet helemaal duidelijk. Voor het Windplan verder verspreid wordt zullen ook nog bijkomende gegevens worden ingebracht over standplaatsen en trekroutes van vogels.

Meer info:

- ODE-Vlaanderen vzw, Daisy Dierickx, Blijde Inkomststraat 46, 3000 Leuven, tel/fax: 016.23.52.51
e-mail: info@ode.be
- VUB, Luc Dewilde, Pleinlaan 2, 1050 Brussel, Tel: 02.629.23.99, fax: 02.629.28.80
e-mail: luc@stro.vub.ac.be
- ANRE, Mark Draeck, Markiesgebouw, Markiesstraat 1, 1000 Brussel, tel 02 553 39 92, fax 02 553 44 38
e-mail: anre@ewbl.vlaanderen

voor de inplanting van windmolens. Voor de ruimtelijke aspecten maakten de opstellers, ODE en VUB, gebruik van de bestaande gewestplannen. Daarop werden andere ruimtelijke informatielagen geprojecteerd om te komen tot geschikte en ongeschikte zones voor de inplanting van windmolens. Dit leverde een indeling op gaande van ongeschikte zones tot uitermate geschikte zones. Bij het opstellen van de kaarten kwamen heel wat parameters kijken, van de nabijheid van woongebied tot de aanwezigheid van gebieden waar helikopters trainen. Ook vogel- en habitatrichtlijngebieden en natuurgebieden vallen buiten de zones waar windmolens mogen komen. Uiteindelijk resulteerde de studie in een windplan dat ongeveer 70% van het Vlaamse grondgebied uitsluit voor de inplanting van windmolens. Een kleine 4% blijkt, vanuit ruimtelijk standpunt, uiterst geschikt te zijn voor de aanleg van een windmolenpark, terwijl de gebieden die geschikt en misschien geschikt zijn gelijk verdeeld zijn over de rest van het grondgebied.

Nog net iets te ruw

Bij deze ruwe inschatting moeten toch nog enkele bedenkingen geplaatst worden. Helemaal eenduidig is het Windplan niet. Zo houdt het geen rekening met specifieke lokale plannen en planwijzigingen, zoals de stiltegebieden, het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en het Integraal Verwevings en Ondersteunend Netwerk (IVON). De beoordeling van de landschappelijke of de natuurwaarde en de impact daarvan op de bruikbaarheid van de positieve buffergebieden rondom industriegebieden en zones van openbaar nut blijft subjectief. Bovendien werd niet bekeken of de aangeduide plaatsen ook reëel ter beschikking zijn en of de wind er voldoende vrij kan aanstromen.

Molens in de wind

De inkleuring van een bepaalde plaats op het windplan geeft een goede aanwijzing van de mogelijkheden voor windenergie. Toch biedt het geen garantie voor de opbrengsten van een windmolen. Aan de hand van windgegevens afkomstig van verschillende meetstations en reliëf- en oppervlaktekaarten, werd het windaanbod op 50 en 75 m hoogte berekend. Dit gaf een schatting

© Belga

van de gemiddelde kosten voor de investering en de werking van de molens. Het Windplan bekijkt voor elke Vlaamse provincie waar windenergie geleverd kan worden met een kostprijs lager dan 3 BEF/kWh. Dit resulteert per provincie in een bepaalde oppervlakte die geschikt is. Van de reeds beperkte ruimte blijkt uiteindelijk slechts een klein gedeelte ook technisch-economisch geschikt. Een ruwe schatting selecteert slechts 2% van het hele Vlaamse grondgebied als potentiële windmolensite.

Vijf procent windenergie

Samenvattend komt het Windplan tot een potentiële jaarproductie van ongeveer 1,7 miljard kWh, of het verbruik van bijna 500.000 gezinnen. Op een kleine 2% van het Vlaamse grondgebied moet daarvoor een capaciteit van 850 MW aan windenergie opgesteld worden. Dergelijk vermogen kan gehaald worden door de opstelling van een 600-tal molens van 1,5 MW, die een hoogte hebben van 120 m.

Investeringsfonds voor duurzame energie opgericht

De Vlaamse Milieuholding VMH heeft samen met een aantal belangrijke financiële instellingen het investeringsfonds Sustainable Energy Ventures opgericht. Het SEV gaat investeren in diensten- en technologiebedrijven, zoals producenten van windturbines en maatschappijen die de opwekking van 'groene' stroom uitbaten. Banken zoals Artesia, Dexia en Bank Nagelmaeckers en de pensioenfondsen van de KBC en Vlaanderen willen dus beleggen in duurzame energie. Dit wijst erop dat investeerders deze vorm van energie ook au sérieux beginnen te nemen. Vooral de explosieve groei die de sector de laatste jaren doormaakte, heeft ertoe geleid dat banken en pensioenfondsen in duurzame energie zijn gaan geloven. Het startkapitaal van het SEV bedraagt zo'n 16 miljoen EUR. Naast fabrikanten en producenten in de sector wil het SEV ook initiatieven voor de installatie van warmtekrachtkoppelingen en de besparing van energie stimuleren.

Meer info: info@vmh.be

© Energie- en milieubus

HET NATIONAAL KLIMAATPLAN VOORZIET DE INVOERING VAN EEN CO₂-TAKS

Gaat België het klimaat veranderen?

Tekst: Dirk Knapen

"Vlaanderen moet voortrekker zijn rond broeikasgassen". Met deze mededeling kwamen de Vlaamse ministers Dua, Dewael en Stevaert op 18 december naar buiten. Misschien is dit wel het soort van ruggensteun waarop federaal staatssecretaris Deleuze aan het wachten was om een ambitieuzer Klimaatplan te lanceren. Want de versie die nu op tafel ligt, gaat zeker niet ver genoeg. Vooral nu het IPCC – een internationale commissie van wetenschappers – in haar recentste rapport verklaart dat de opwarming van de aarde versneld verloopt. De klimaatsveranderingen door de toename van de broeikasgassen in de atmosfeer, zijn onweerlegbaar het gevolg van menselijke activiteiten. Een doortastend beleid is dus meer dan gewenst.

Geen besparing

Het Voorstel voor een Nationaal Klimaatplan zoals het nu voorligt is een eerder mager beestje. Het komt niet veel verder dan de voorstellen die al in 1994 opgenomen waren in het toenmalige plan dat echter nooit ten uitvoer kwam. Het belangrijkste en meest ambitieuze punt is de invoering van een CO₂-heffing.

Van een voormalig Greenpeace-man zou je meer verwachten. Een CO₂-heffing pakt de energiever-spilling niet aan. Ze benadeelt alleen een bepaald type brandstof, vooral aardolie en derivaten. Daardoor verschuift het verbruik van energie naar een ander type brandstof of naar elektriciteit.

Monopolie

De Electrabel-Tractebel-Suez-groep, die de afgelopen jaren een steeds grotere greep kreeg op de Belgische energiemarkt, kan een CO₂-heffing alleen maar toejuichen. Kernenergie is zogenaamd CO₂-vrij en aardgas is de minst CO₂-houdende fossiele brandstof. Met dit plan wordt het hen nog makkelijker gemaakt om de markt te veroveren. Na de petroleumcrisis in het begin van de jaren zeventig hadden we er problemen mee dat ons land voor driekwart van zijn energievoorziening afhankelijk was van petroleum. Nu onze aardgas- en elektriciteitsvoorziening bijna volledig gecontroleerd wordt door één buitenlandse groep schijnt niemand zich zorgen te maken over de bevoorradingszekerheid.

Vermits in de regeringsverklaring voorzien werd dat de kernenergie geleidelijk aan afgebouwd zou worden neemt bovendien het risico toe dat we de benodigde elektriciteit zullen gaan importeren. Daarmee exporteren we, geheel in tegenspraak met duurzame ontwikkeling, de problemen verbonden aan energieproductie en vergroot onze afhankelijkheid van import van energie. In Californië weten ze sinds kort hoe riskant dit kan zijn. Al maar meer landen rekenen in het kader van de liberalisering op de import van goedkope waterkracht uit Zwitserland of Scandinavië. Daarmee maken ze zich voor de hoogte van hun energieprijzen afhankelijk van de hoeveelheden neerslag die in deze landen vallen. De kans op ernstige tekorten in droge jaren neemt daardoor sterk toe.

Om deze risico's te beperken kunnen we alleen proberen zo weinig mogelijk afhankelijk te worden van elektriciteit. De uitgebreide inleiding van het Klimaatplan, die uitlegt waarom geopteerd werd voor een exclusieve CO₂-heffing, stelt letterlijk dat het niet de bedoeling kan zijn elektriciteit zwaarder te belasten. Dit terwijl ons land, volgens de AMPERE-commissie, na de Verenigde

Een Nationaal Klimaatplan voor België

Het voorstel van Nationaal Klimaatplan gaat uit van een CO₂-heffing als aanvulling op de reeds bestaande maatregelen uit het klimaatplan van de vorige regering. Die had al plannen om de CO₂-uitstoot te beperken, al zijn die nooit echt ten uitvoer gebracht. Ze hielden onder meer in dat er strengere isolatienormen moesten komen en dat technologieën die elektriciteit besparen moesten gepromoot worden. De belangrijkste doelstelling is de energievraag te verminderen, de energie-efficiëntie te verhogen en om te schakelen naar milieuvriendelijkere energiebronnen en brandstoffen. België heeft zich in Kyoto geëngageerd om tegen 2010 de CO₂-uitstoot te verminderen met 7,5% ten opzichte van 1990. Daarmee scoort het in Europees verband gemiddeld. Maar in 1998 zaten we al 16% boven het na te streven niveau. Zonder snelle acties zal het dus moeilijk worden om de norm te behalen. Naast de CO₂-heffing voorziet het plan in detailmaatregelen in de verschillende sectoren. Zo zou meer informatie gegeven worden op de energiefactuur met als doel de bevolking bewuster te maken van de gevolgen van het energieverbruik.

Staten, de hoogste elektriciteitsintensiteit heeft van alle industrielanden. De elektriciteitsintensiteit geeft een inschatting van de hoeveelheid elektriciteit per eenheid Bruto Nationaal Product.

Het transport betaalt

Natuurlijk weegt een CO₂-heffing voornamelijk op de transportsector, en dat is maar goed ook. Als de situatie in België vergelijkbaar is met die in Nederland verbruiken we met zijn allen bijna evenveel energie voor transport als voor de productie van elektriciteit en de verwarming van gebouwen samen. Een toegenomen diversiteit van de voertuigkosten kan theoretisch het gebruik van auto en vrachtwagen beperken. Probleem is wel dat veel chauffeurs hoe dan ook het verschil niet merken, vermits hun werkgever voor de hogere kosten opdraait. Deze rekent de hogere kosten dan weer door in de producten en diensten die hij levert. En uiteindelijk komt de rekening terug naar de Staat, door de vermindering van de opbrengst van de belastingen. De particulier die zelf voor zijn autokosten opdraait wordt daardoor twee keer gestraft.

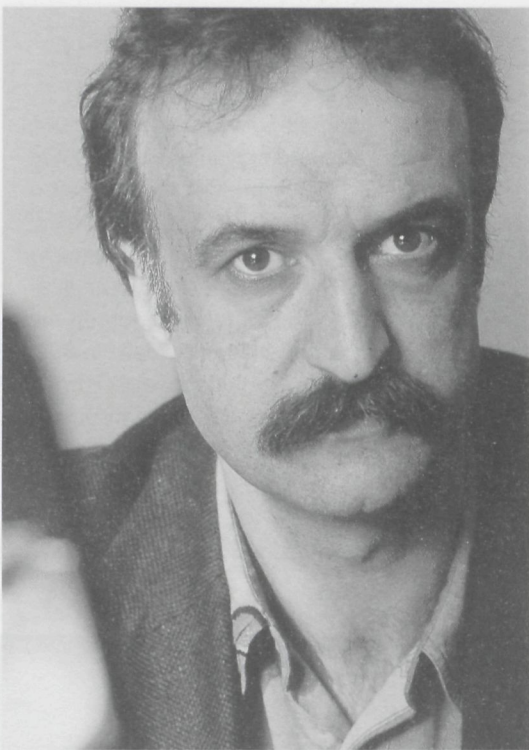
Alternatieven genoeg

Vermits er ondanks de recente stijging van de brandstofprijzen slechts een zeer beperkte interesse bestaat voor niet-fossiele brandstoffen bij de voertuiggebruikers, kunnen de brandstoffenprijzen nog een eind omhoog. Het voorstel van J.P. Van Yperseel, voorzitter van de Werkgroep Energie en Klimaat van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, is in dit opzicht interessant. Het voorstel bestaat erin de brandstofprijzen alleen nog te laten stijgen en niet meer te laten dalen onder invloed van de marktschommelingen. Zoals een ratelaar die maar in één richting omhoog kan klikken. Er kan nog altijd een tandje bij, maar een tandje terug, dat gaat niet meer.

Dit zou ook een stimulans betekenen voor de fabrikanten van voertuigen om werk te maken van mogelijke alternatieven. In het buitenland gebeurt dat al, in België duidelijk nog niet. Wie heeft er hier bij ons al van biodiesel gehoord, laat staan van zuivere plantaardige olie, waaraan alle dieselmotoren aangepast kunnen worden. Met de hogere prijzen van de brandstoffen is er weer wat

© Luc Verhagen

© Tony Oppenheim

aandacht voor LPG. Voor aardgas en het nog milieuvriendelijkere en niet fossiele biogas is er geen plaats. Ook voor bio-ethanol, dat gebruikt wordt door de stadsbussen in Stockholm, is er geen aandacht.

Ondanks de beperkte afstanden in België en de daarvoor inmiddels geschikte elektrische voertuigen zit ook hier geen schot in de zaak. Nochtans zou dit een gigantisch effect hebben op ons leefmilieu. Niet alleen verbruiken elektrische voertuigen bij stilstand in de file geen energie, ze kunnen bij het remmen zelfs energie recupereren. Bovendien produceren ze geen lawaai en warmte hetgeen in onze overbelaste stadskernen een uiterst welkome vermindering van de milieubelasting zou betekenen.

Water en wind

In waterstof en brandstofcellen kunnen Belgische bedrijven voorlopig nog mee op wereldniveau. ZeTek Power en Hydrogen Systems, twee bedrijven uit de Kempen, spelen nog een belangrijke rol op de internationale markt. Het is dan wel belangrijk dat we niet zoals destijds in de windenergie anderen het initiatief laten overnemen. In 1985, toen het windpark in Zeebrugge werd gebouwd, was België een van de belangrijke spelers op vlak van windenergie. Vanwege een gebrek aan interesse en steun zijn we deze positie kwijtgespeeld aan een land als Denemarken dat even-

veel inwoners heeft als Vlaanderen, maar waar tussen 10 en 15.000 mensen werken in de windenergie. In Vlaanderen zijn het er een paar honderd die tewerkgesteld zijn bij onze enige fabrikant en enkele leveranciers.

De Ladder van Lansinck

Misschien moeten we een drastische maatregel nemen om hier verandering in te brengen. Dat kan op basis van de Ladder van Lansinck die in de afvalsector als richtlijn aangehouden wordt. In de afvalsector geldt dat elk materiaal dat nog voor recyclage in aanmerking komt niet verbrand, maar eerst hergebruikt moet worden. Misschien moeten we dan maar overwegen om deze regel door te trekken naar de 'maagdelijke' fossiele brandstoffen, ook voor verwarming en elektriciteitsproductie. Eerst hoogwaardige materialen produceren, die in steeds minderwaardiger producten worden gerecycleerd, en meerdere cycli vergast te worden om pas dan het synthesesgas te gebruiken als voertuigbrandstof of om elektriciteit of warmte mee te produceren. Als een dergelijke, evenwel logische, maatregel wat al te ver zou gaan, is het minste dat we kunnen doen misschien wel de invoering van een Clean Air Pact naar Californisch model, dat de autofabrikanten ertoe dwingt een minimumpercentage uitstootvrije voertuigen te verkopen. Gemeenten en overheden kunnen hierin een voorbeeldfunctie te spelen. Anderzijds kan overwogen worden de brandstofverdelers te verplichten ten minste één van de hoger genoemde alternatieve brandstoffen in hun gamma op te nemen, zodat het argument dat de alternatieve brandstoffen niet beschikbaar zouden zijn voor de fabrikanten en de weggebruikers wegvalt.

Huiselijk comfort

Zoals de inleiding reeds aangaf, moet het evenwel de bedoeling zijn het energieverbruik te verminderen. Ook op dat vlak heeft België nog een lange weg af te leggen. Een voorbeeld: de Europese federatie van isolatiefabrikanten komt in een recent onderzoek tot de vaststelling dat de isolatiegraad in België tot de slechtste van Europa behoort. België blijkt zelfs het enige land in Europa waar, sinds 1982, de isolatiegraad van de wanden, ondanks de invoering van K-55 normen, niet meer is toegenomen. Op voorwaarde dat aandacht besteed wordt aan de ventilatieproblematiek, zijn beter geïsoleerde gebouwen nochtans comfortabeler om in te verblijven. Bovendien behoort betere isolatie tot de meest rendabele investeringen die je in een gebouw kan doen. Energiebesparing gaat hand in hand met comfortverbetering en financiële besparing. Toch blijkt degelijk isoleren nog steeds te veel gevraagd.

Er zijn nogal wat mogelijkheden voor aanpassingen in de energiesector. In Duitsland slaan een aantal steden en dorpen resoluut de duurzame richting in. Zo gaat de jaarlijkse studiereis van VIBE dit maal naar het grensgebied tussen Duitsland, Polen en Tsjechië. Er wordt onder andere een dorp bezocht dat volledig op hernieuwbare energie draait. Werk aan de winkel voor onze ministers en staatssecretarissen als we, ondanks de goede voornemens, tijdens het Belgische voorzitterschap, internationaal ons gezicht niet willen verliezen.

VIBE-studiereis naar Duits/Pool/Tsjechische grensstreek

De reis is een gemeenschappelijk initiatief van Sint-Lucas Gent/Brussel, KH Sint-Lieven in Sint-Niklaas, VIBE en Mondo vzw. Ze duurt van woensdag 21 maart tot en met zondag 25 maart. Het programma is op te vragen bij VIBE, Statiestraat 115, 2600 Berchem Antwerpen, tel: 03.239.74.23, fax: 03.230.91.26, info@vibe.be

niet-leden betalen 15.000 BEF, leden betalen 10.000 BEF

COLRUYT START BIOLOGISCHE WINKELKETEN

De warenhuisketen Colruyt opent in Kortrijk nog tijdens de eerste helft van 2001 zijn eerste Bio-Planetwinkel. Met de opening van de winkel wil Colruyt inspelen op de sterk stijgende vraag naar bioproducten. De voedingswaren in de winkel zullen voor 100% van biologische oorsprong zijn, terwijl ook in de non-food afdeling ecologisch verantwoorde producten zullen staan. Colruyt stelde zelf de selectiecriteria van de non-food afdeling op, omdat officiële labels voor de meeste producten nog niet bestaan. De Bio-Planet winkel biedt zo'n vierduizend artikelen aan, gaande van dagverse voedingswaren

tot onderhouds- en verzorgingsproducten, papierwaren, speelgoed, baby-artikelen en textiel op basis van o.a. biologisch geteeld katoen. Het idee om een heuse biowinkel te starten, is niet zomaar uit de lucht komen vallen, zegt Tony Debock van Colruyt. Al vanaf 1991 biedt de warenhuisketen een assortiment bioproducten aan, dat vooral de laatste jaren sterk is uitgebreid. In het najaar voorziet Colruyt de opening van een tweede biowinkel, waarschijnlijk in Oost-Vlaanderen. Afhankelijk van het succes van de nieuwe vestigingen zullen er nog meer winkels volgen.

VLAAMSE REGERING STEUNT MASTERPLAN ANTWERPSE MOBILITEIT

Eind december heeft de Vlaamse regering haar steun toegezegd aan het Masterplan Antwerpse mobiliteit. Het plan voorziet in de aanleg van een aantal grote verbindingspunten, investeringen in openbaar vervoer en de oprichting van de Beheersmaatschappij Antwerpse Mobiliteit (BAM). De oprichting van de beheersmaatschappij was noodzakelijk, omdat de Vlaamse administratie onvoldoende mankracht bezit om zo'n megaproject te coördineren. De zestig miljard BEF die nodig zijn om het plan te realiseren, zullen via allerlei kanalen verzameld worden. De Vlaamse begroting laat zo'n enorme investeringen momenteel niet toe. Waar het geld dan wel vandaan moet komen, is

nog niet geheel duidelijk. Enkele mogelijkheden zijn het oprichten van publiek-private organisaties en het invoeren van een tolsysteem. Volgens het plan moeten er binnen de tien jaar een heel aantal nieuwe wegen bijkomen, moet het verkeer over water gestimuleerd worden en gaat de efficiëntie van het openbaar vervoer in en rond Antwerpen sterk toenemen. De sluiting van de Kleine Ring rond Antwerpen, via de zogenaamde Oosterweelverbinding, loopt wel dwars door het Vogelrichtlijngebied Blokkersdijk. Naar alle waarschijnlijkheid zullen de werken het reservaat ernstig verstoren, maar tijdens het onderzoek werden alle alternatieven van tafel geveegd.

IJSLAND BOUWT ECONOMIE OP WATERSTOF

Vorig jaar liepen honderden wetenschappers, economen, politici en journalisten het noordelijke IJsland plat. Ze kwamen er kijken naar een nieuwe economie die niet langer gebaseerd is op olie, steenkool en andere fossiele brandstoffen, maar op waterstof. Alhoewel het plan van een 'waterstofeconomie' al zo'n dertig jaar geleden ontstond, is het pas de laatste tijd echt in een stroomversnelling geraakt. De regering, universiteiten en de industrie sloten er een miljardencontract af om de nieuwe energiebron leefbaar te maken. Hoe gaat het waterstof geproduceerd worden? Hoe zal het transport verlopen? Welke toepassingen heeft het? Op al die vragen moeten de IJslanders een antwoord vinden, alvorens ze hun nieuwe econo-

mie van de grond kunnen krijgen. Maar de voordelen van waterstof als energiebron zijn niet te onderschatten. De elektriciteit die vrijkomt bij de omzetting van waterstof geeft enkel water en warmte als 'afvalproducten'. En waterstof is een quasi ongelimiteerde grondstof. In een tijdperk waarin de vermindering van de uitstoot van CO₂ en de uitputting van de wereldvoorraden aan fossiele brandstoffen continu aan belang winnen, gaat een economie gebaseerd op waterstof een beloftevolle toekomst tegemoet. (ENN)

Meer info op:
International
Association for
Hydrogen Energy
<http://www.iahe.org>

NU OOK BIJ ONS: DE POLYCARBONAAT RETOURFLES

Stefaan Claeys

Sinds begin februari zijn er in de natuurvoedingswinkels en in Delhaize biologische melk en zuivelproducten te koop, verpakt in plastic retourflessen. Het gaat om producten van de Nederlandse firma Zuiver Zuivel, een dochter van Campina Melkunie. De fles is gemaakt van de hoogwaardige kunststof polycarbonaat en combineert de voordelen van glazen en plastic verpakkingen. Ze is vederlicht en door haar vierkante vorm compact en stapelbaar. Dankzij de sluitdop

kan je ze ook na opening horizontaal leggen, ze is onbreekbaar en ze kan probleemloos tientallen keren opnieuw gevuld worden. Wanneer ze uiteindelijk versleten is, kan ze perfect gerecycled worden. Deze eigenschappen bezorgen de polycarbonaatfles de eerste plaats in levenscyclusanalyses die de milieu-impact van drankverpakkingen vergelijken. De fles kan wel enkel gebruikt worden voor verse melk. Lang houdbare melk is voorlopig nog enkel te koop in glazen retourflessen.

milieuberichten

MEER EN BETER ZONDER PLOEGEN

Landbouwers in de hele wereld zien hun opbrengsten drastisch stijgen door over te schakelen op biologische teeltwijzen. Die resultaten komen naar voren uit de meest uitgebreide studie over biologische landbouw ooit uitgevoerd, dat meldt New Scientist. De studie onderzocht meer dan 200 bedrijven in 52 landen. Op veel plaatsen, waaronder Cuba en Roemenië, is de overschakeling min of meer opgedrongen, omdat de lokale landbouwers geen geld meer hebben voor pesticiden en artificiële meststoffen. Maar dat zijn niet de enige factoren die tot een verhoogde productie hebben geleid gedurende de laatste tien jaar. Onder meer het achterwege laten van het jaarlijks omploegen van de bodem blijkt een stimulerend effect te hebben op de

productie. In de plaats van te ploegen zaaien de boeren geschikte planten om onkruid te verdringen en de bodem te bemesten. Een belangrijk voordeel van deze techniek is dat de bodemstructuur verbetert en dat de boeren, uiteraard, heel wat tijd winnen. In Argentinië ziet al een derde van alle velden geen ploeg meer. De laatste tien jaar is biologische landbouw van een marginaal verschijnsel veranderd in een duidelijke trend. Vooral in ontwikkelingslanden, waar mensen enkel toegang hebben tot de plaatselijke technologie, kan biologische landbouw een verschil betekenen in de voedingsvoorziening.

Meer info op:

<http://www.newscientist.com>

VLAAMS PLATFORM MILIEU-ECONOMIE OPGERICHT

Onlangs startten Peter Van Humbeeck en Johan Eyckmans met het Vlaams Platform Milieu-Economie. Daarmee willen ze een informeel forum uitbouwen dat zich richt naar iedereen die bezig is met de interactie tussen milieu en economie.

De milieu-economie, of de economische studie van de milieuproblematiek, geniet meer en meer belangstelling. Het verschil met enkele jaren geleden is opvallend. Toen werden nauwelijks economische analyses van milieuvraagstukken uitgevoerd. Intussen is de maatschappelijke context gewijzigd en wordt de behoefte aan milieu-economisch onderzoek breed erkend. Dit blijkt duidelijk uit publicaties zoals het Milieu en Natuurrapport Vlaanderen, het Vlaamse milieubeleidsplan en het zesde Europese Milieuactieprogramma.

Op verschillende plaatsen in Vlaanderen verrichten de academische wereld, de administratie en verschillende studiebureaus intensief studiewerk rond de relatie

tussen leefmilieu en economie. Dit onderzoek heeft betrekking op vele aspecten van het milieubeleid gaande van energie, landbouw, natuurbehoud, waterzuivering, luchtverontreiniging tot het broeikaseffect en andere milieuthema's.

"Omdat wij hebben vastgesteld dat vele van deze mensen elkaar niet goed kennen en niet altijd goed op de hoogte zijn van elkaars onderzoekswerk, dachten wij dat het moment gekomen was om deze mensen samen te brengen tijdens informele bijeenkomsten waar zij een actueel milieuthema kunnen bespreken," stelt Peter Van Humbeeck. Het bindmiddel tussen al deze mensen is het vakgebied milieu-economie - de economische studie van de milieuproblematiek.

Daarom namen Van Humbeeck en Eyckmans het initiatief om een Platform Milieu Economie (PME) op te richten in Vlaanderen. De bedoeling van dit initiatief is om overleg en discussie in Vlaanderen te bevorderen tussen - in hoofdzaak - milieu-economen uit de academische wereld en uit de administratie, door op geregelde tijdstippen een forum te bieden voor een open en informeel debat over een beleidsmatig relevant en actueel milieuthema. Het doelpubliek bestaat dus in eerste instantie uit milieueconomen, maar ook andere geïnteresseerden kunnen zich aansluiten. Lidmaatschap en deelname aan de bijeenkomsten zijn gratis.

Meer informatie over dit initiatief:

Johan Eyckmans, KULeuven, Centrum voor Economische Studiën; Tel 016.32.68.44;
Johan.Eyckmans@econ.kuleuven.ac.be

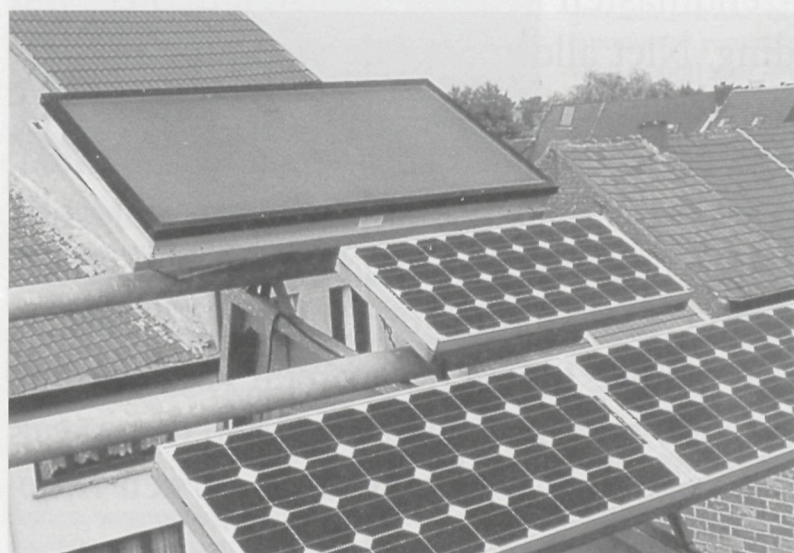
Peter Van Humbeeck, Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen; Tel 02.209.01.11; pvhumbec@serv.be

De eerste bijeenkomst van het Platform vond plaats op 20 december 2000 aan het Centrum voor Economische Studiën van de KULeuven over de uitvoering van het Kyoto Protocol in België en Vlaanderen. Inleider was prof. Stef Proost (KULeuven-CES). De eerstvolgende bijeenkomst van het Platform zal doorgaan in maart 2001 in de vergaderzalen van de SERV te Brussel over het Vlaamse milieueffingenbeleid. Inleider is prof. Aviel Verbruggen (UFSIA en kabinetschef van minister Vera Dua).

TOT 75% SUBSIDIE BIJ DE INSTALLATIE VAN ZONNEPANELEN

De Vlaamse regering heeft een regeling uitgewerkt voor de subsidiëring van de plaatsing van fotovoltaïsche zonnepanelen. Privépersonen, scholen, bedrijven en vzw's komen in aanmerking voor de bijdrages, die zowel van de Vlaamse Gemeenschap als van Electrabel of SPE kunnen komen. Door deze inspanning wil de Vlaamse regering tonen dat ze een voortrekkersrol wil spelen bij de uitbouw van hernieuwbare energiebronnen. Volgens het regeerakkoord moet er tegen eind 2004 zo'n 3% van de energie in Vlaanderen uit hernieuwbare bronnen komen. Om haar initiatief bekend te maken heeft de overheid

een brochure uitgegeven: *Duurzame energiebronnen, 75% subsidie voor fotovoltaïsche zonnepanelen*. Daarin krijgt de geïnteresseerde een overzicht van de wettelijke basis, de voorwaarden en selectiecriteria waaraan hij moet voldoen. De brochure is te vinden in het gemeentehuis, de openbare bibliotheek. Ze kan aangevraagd worden bij de Vlaamse Infolijn op 0800/302.01 of via energie@vlaanderen.be.

EUROPA ROEPT UITBREIDING ANTWERPSE HAVEN EEN HALT TOE

Op 6 februari lekte er een brief uit waarin de Europese Commissie zwaar uithaalt naar de geplande uitbreiding van de haven op de Antwerpse Linkeroever. In de brief staat dat Vlaanderen een aantal Europese richtlijnen schendt omdat de aanleg van het Verrebroekdok, het Deurganckdok en de bijhorende industriële ontwikkelingszones de vernietiging betekenen van een aantal vogel- en habitatrictlijngebieden. Ook op vlak van milieueffectrapportering rijdt Vlaanderen een scheve schaats. Het Vlaams Gewest heeft volgens de Commissie nagelaten cumulatieve en grensoverschrijdende gevolgen voor het milieu in kaart te brengen. De verordening van Europa kwam er niet zomaar. Zowel Bond Beter Leefmilieu (BBL) als de Werkgroep Natuurreservaten Linkeroever en Waasland (WNLW) hebben in het verleden klacht ingediend tegen de geplande werken. De Commissie heeft die klachten grondig onderzocht en stelt nu dat de MER-richtlijn, de Habitatrictlijn en de Vogelrichtlijn werden geschonden. Alhoewel de Vlaamse regering in het verleden al heeft kunnen reageren op die opmerkingen, blijkt de

Commissie geen genoeg te kunnen nemen met de gegeven antwoorden. Ze stelt zelfs dat het openbaar MER-onderzoek vervalst is, omdat er bepaalde gegevens werden achtergehouden bij de publieke raadpleging. Ook verklaart ze dat de Vlaamse regering onvoldoende maatregelen heeft genomen om alternatieve oplossingen te zoeken en dat de voorgestelde compensaties hoegenaamd niet voldoen om de verloren gegane gebieden te vervangen. Tot slot heeft de Commissie grote twijfels bij het zogenaamd algemeen nut van de werken. Ze raadt Vlaanderen dan ook aan de geplande activiteiten te verplaatsen naar Zeebrugge, waar nog voldoende ruimte beschikbaar is. Als Vlaanderen niet voldoet aan de eisen van de Commissie kan dat leiden tot een zaak bij het Hof van Justitie. Daar kan dan beslist worden de Vlaamse regering te verplichten bepaalde maatregelen te nemen. In het geval daar niet aan voldaan wordt, hangt Vlaanderen een grote dwangsom boven het hoofd. Voor de geplande havenuitbreiding lijkt dan ook wel, naar alle waarschijnlijkheid, geen gouden toekomst meer weggelegd.

DUA WIL MINDER AFVAL

MENS OORZAAK STIJGING TEMPERATUUR

Eind januari kondigde een internationaal team van wetenschappers in Shanghai aan dat het vaststaat dat de klimaatswijziging veroorzaakt wordt door de mens. Het International Panel on Climate Change (IPCC) – dat afhangt van de Verenigde Naties – bracht wel niet echt veel nieuwe gegevens aan. Ze zorgde meer voor een bundeling van de bestaande onderzoeksresultaten, om een duidelijke waarschuwing uit te sturen naar regeringen en politici. Met het rapport wil het IPCC beleidsmakers

over de hele wereld wakker schudden, om ze aan te zetten snel acties te ondernemen. Want de signalen zijn duidelijk: sinds 1960 is 20 procent van de besneeuwde vlaktes ontdooid en is de ijskap op de Zuidpool met 40 procent geslonken. Als de trend zo verdergaat – zo voorspelt het IPCC nog – zal de zeespiegel tegen 2100 met maximaal 88 cm stijgen. De temperaturen zouden met 1,4 tot 5,8°C toenemen. Dat is 3°C meer dan de schatting in hun laatste rapport uit 1996.

Minister van Leefmilieu Vera Dua heeft een nieuwe streefdatum naar voren geschoven om de hoeveelheid restafval in Vlaanderen te reduceren. Terwijl het oorspronkelijke doel was om tegen 2010 nog slechts 150 kg restafval per persoon te produceren, moet dat cijfer nu tegen 2005 gerealiseerd zijn. Maar alle plannen ten spijt, is de laatste jaren de hoeveel-

heid afval enkel nog toegenomen. In 1991 produceerde de gemiddelde Vlaming 405 kg per jaar, in 1999 was dat cijfer al opgelopen tot 550 kg. De campagnes ter promotie van selectieve ophaling bleken wel een succes te zijn. In 1991 zamelden de ophaaldiensten nog geen 20% van alle afval gescheiden in, in 1999 was dat percentage al opgelopen tot bijna 65%. Er schiet per persoon nog zo'n 205 kg afval over dat verbrand of gestort moet worden. Binnen de vier jaar moet daar dus nog 55 kg af. Minister Dua wil dat cijfer bereiken door grootschalige preventiecampagnes op te starten en door het invoeren van ecobonussen. Van de ecotaks, die toch altijd het stokpaardje van Agalev geweest is, is momenteel geen sprake meer. (EnviroDesk)

WAT ZIJN DE GEVOLGEN VAN GSM-MASTEN
OP MILIEU EN GEZONDHEID?

GSM-masten zorgen voor opschudding

Tekst: Erik Grietens

Mobiel bellen zit duidelijk in de lift: in Vlaanderen zijn er sinds kort zelfs meer GSM-abonnees dan abonnees met een vaste telefoonlijn. Ook de komende jaren gaat het GSM-gebruik naar alle waarschijnlijkheid nog fel toenemen. Tegelijk veroorzaakt de inplanting van almaar nieuwe GSM-zendmasten in het Vlaamse land heel wat opschudding. Niet alleen door de visuele vervuiling van de omgeving, maar ook omwille van de mogelijke negatieve effecten op onze gezondheid. Wat staat het Vlaamse landschap de volgende jaren nog te wachten aan nieuwe masten? Veroorzaken GSM-zendmasten kanker? En hoe zit het met de nieuwe Belgische normen voor straling van GSM-zendmasten? Erik Grietens zet een aantal zaken op een rijtje.

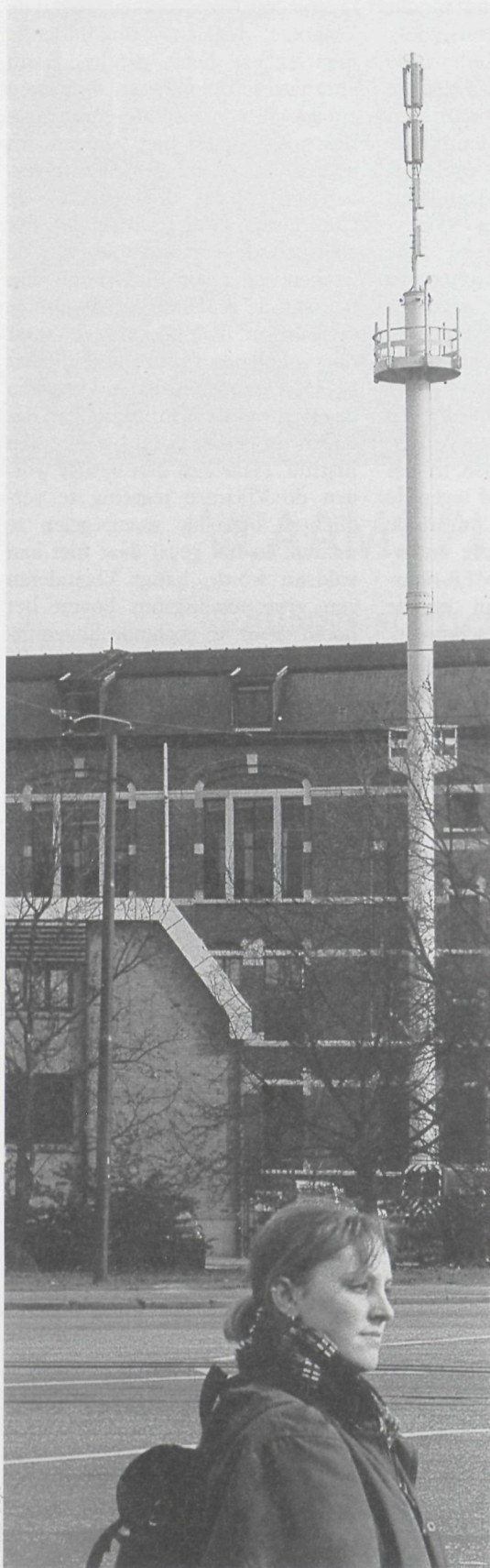
Nog 2000 nieuwe masten

In de beginjaren van de "GSM-cultuur" deed vooral de landschappelijke schade van de inplanting van zendmasten heel wat stof opwaaien. Zeker in de beginperiode werden immers zonder veel controle verschillende GSM-zendmasten ingeplant in landschappelijk kwetsbare gebieden - bijvoorbeeld boven op een heuveltop of midden in een open landschap - of werden GSM-masten van verschillende operatoren vlakbij mekaar neergepoot.

Om een oplossing te zoeken voor die ruimtelijke problemen werd de zogenaamde "Telecomcode" opgemaakt. Dit is een "gentleman's agreement" dat ondertekend werd door de Vlaamse overheid en de drie GSM-operatoren Belgacom, Mobistar en KPN Orange. In deze code is vastgelegd dat voor de inplanting van GSM-zendantennes in eerste instantie gezocht moet worden naar een inplanting op bestaande hoge gebouwen (zoals kerktorens of watertoren) of naar het dubbel gebruik van bestaande pylonen. Dit laatste is de zogenaamde "site-sharing", waarbij twee of drie operatoren gebruik maken van dezelfde zendmast. In de Telecomcode is verder opgenomen dat ruimtelijk kwetsbare gebieden (zoals natuurgebieden of beschermde landschappen) zoveel mogelijk

moeten vermeden worden en in eerste instantie moet gezocht worden naar inplantingsplaatsen in reeds aangetaste gebieden, zoals op industrieterreinen of in zones langs autosnelwegen.

Het strikt toepassen van deze criteria bij de inplanting van zendmasten zal ook in de toekomst noodzakelijk zijn. Ondertussen is immers het nieuwe GSM-netwerk voor de derde generatie op komst (het "UMTS-netwerk"). Met dit nieuwe netwerk zal het mogelijk worden om beelden door te sturen via GSM en om via GSM aan te takken op internet. Heel leuk natuurlijk, maar minder leuk is dat voor dit derde generatie netwerk minstens 2.000 nieuwe GSM-masten moeten ingeplant worden. Hoewel voor dit derde generatie netwerk is vastgelegd dat site sharing met de bestaande operatoren verplicht is, zullen er heel wat nieuwe antennes noodzakelijk zijn omdat dit nieuwe netwerk gebruik maakt van een andere frequentie dan de bestaande GSM-netwerken. Daarnaast zullen de drie bestaande operatoren hun "klassieke" GSM-netwerken nog verder vervolledigen. Vandaag staan er in gans België zo'n 5.000 GSM-antennes. Hoeveel er daar nog zullen bijkomen voor het gewone GSM-netwerk is echter niet duidelijk.

Schaadt GSM uw gezondheid?

Naast de landschappelijke impact zorgt ook de mogelijke impact op de gezondheid van GSM-zendmasten voor ongerustheid. Recente epidemiologische onderzoeken en laboratoriumproeven toonden aan dat de elektromagnetische straling als gevolg van GSM's zelf en van GSM-zendmasten verschillende effecten kunnen hebben op de gezondheid, gaande van hoofdpijn over slaapstoornissen tot de toename van leukemie. Andere wetenschappelijke onderzoeken spreken dit dan weer tegen: de stralingsdosis van een GSM-zendmast zou te laag zijn om een effect te kunnen hebben op de gezondheid. Vooral nog zijn er dus geen duidelijke wetenschappelijke bewijzen die aantonen dat de straling van GSM-masten schadelijk is voor de gezondheid van de mens. Wel duidelijk is dat er hoe dan ook effecten zijn op het menselijk lichaam, maar dat gezondheidsschade afhankelijk is van de stralingssterkte van de zendmast en van de afstand tussen de zendmast en plaatsen waar zich veel mensen bevinden (zoals bewoonde vertrekken of kantoren). De vraag is nu dus vooral hoe groot de straling van een zendmast mag zijn om volledig veilig te zijn. Momenteel loopt een grootscheeps internationaal onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) om wetenschappelijke duidelijkheid te brengen over de mogelijke effecten van "electrosmog" op de gezondheid. Resultaten worden echter pas over enkele jaren verwacht.

Het voorzorgsbeginsel

Hoewel er dus nog geen wetenschappelijke éénheid bestaat over de mogelijke gezondheidsschade van de straling van GSM-zendmasten, wil dit niet zeggen dat een inplanting van

GSM-zendmasten zomaar overal verantwoord is. Onder het motto "better safe than sorry" moeten in geval van twijfel de nodige voorzorgen worden genomen om mogelijke nadelige effecten op de gezondheid zoveel mogelijk te vermijden. Daarom moet bijvoorbeeld een inplanting bovenop een appartementsgebouw of naast een kleuterschool vermeden worden. Iets wat in Zwitserland trouwens voorgeschreven wordt: hier mogen geen zendmasten geplaatst worden op woningen, scholen en ziekenhuizen.

Dit voorzorgsbeginsel werd vorig jaar ook door de Raad van State ingeroepen in een arrest over de inplanting van een GSM-mast. Twee inwoners van het Waalse dorp Anthistes stapten naar de Raad van State tegen de aflevering van een vergunning voor een GSM-zendmast van Belgacom in hun woonwijk. Ze stelden daarbij dat de straling van een GSM-zendmast mogelijk een schadelijk effect kan hebben op hun gezondheid en kanker kan veroorzaken en dat de inplanting van een GSM-mast nabij hun woning daarom niet verantwoord is. De Raad van State paste het voorzorgsbeginsel toe en stelde in haar arrest dat, zolang niet kan aangetoond worden dat er géén schadelijke effecten zijn op de gezondheid, het gezondheidsrisico belangrijk genoeg is om de vergunning te vernietigen. De Raad van State verwijst daarbij naar Artikel 23 van de grondwet, dat stelt dat elke burger het recht heeft op de bescherming van de gezondheid en op de bescherming van een gezond leefmilieu.

Dit is een belangrijk arrest dat maakt dat inplanting van GSM-zendmasten nabij scholen, hospitalen of in woonwijken in de toekomst aangevochten kan worden bij de Raad van State. Het is nu aan de drie uitbaters van GSM-netwerken om hun verantwoordelijkheid op te nemen en te zorgen voor een verantwoorde inplanting van GSM-zendmasten. Dat kan door meer gebruik te maken van hoge (niet-bewoonde) gebouwen (zoals watertorens of kerktorens) of door inplantingsplaatsen te kiezen op industrieterreinen of langs autowegen. Bovendien moeten de drie uitbaters - veel meer dan nu het geval is - gebruik maken van dezelfde zendmasten.

De stralingsnormen

De onrust rond gezondheidseffecten van GSM-straling zorgde er tenslotte voor dat de federale regering, in overleg met de Vlaamse regering, eind vorig jaar strengere normen vastlegde voor de straling van GSM-zendmasten. De WHO stelt een norm voor van 42 volt per meter, de nieuwe Belgische norm is veel strenger en legt de maximale sterkte op 20,6 volt per meter (voor een mast van 900 MHz). Deze norm is voorlopig nog niet afdwingbaar, omdat de Raad van State nog advies moet geven over dit koninklijk besluit.

In haar beslissing stelt de federale regering verder dat deze norm in de toekomst kan worden bijgesteld op basis van het onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie. De nieuwe norm moet gecontroleerd worden door het BIPT, het Belgisch Instituut voor Post en Telecommunicatiediensten, dat op vraag metingen kan uitvoeren. Het BIPT krijgt ten slotte ook als taak om de bevolking volledig te informeren bij de inplanting van nieuwe masten. ■

De milieubibliotheek van BBL

De milieubibliotheek is open elke maandag en dinsdag van 9u30 tot 12u30 en van 13u30 tot 16u30. Bezoekers maken best eerst een afspraakje.

We bieden je 19.000 boeken en 300 tijdschriften ter inzage aan, naast gratis brochures over een hele reeks milieuthema's. Uitleen kan niet, maar kopies maken wel.

Schriftelijke en telefonische aanvragen en e-mail worden zo snel mogelijk beantwoord.

Meer info bij Sofie Müsing op tel: 02.282.17.38, fax: 02.230.53.89, e-mail: milieu.bibliotheek@bbly.be, via onze website <http://www.bondbeterleefmilieu.be> kan je ons bibliotheekbestand raadplegen.

Actueel natuurbeleid in Vlaanderen, Jos Gysels en Ann Walraevens, De Wielewaal Natuurvereniging, Turnhout, 2000, Groene peper 00/4, tel. 014/47.29.50, 32 p., e-mail: info@wielewaal.be

De Groene Pepers van de Wielewaal bevatten telkens beleidsgerichte informatie over actuele onderwerpen. In kort bestek wordt het beleid en de recente wetgeving uit de doeken gedaan van het pure natuurbeleid, en de relevante andere domeinen zoals landschapsbescherming, jacht, vogelvangst, visserij, landbouw- en plattelandsbeleid. Tot slot wordt de bevoegdheidsverdeling tussen het gemeentelijk, provinciaal, Vlaams en Europees beleid verduidelijkt.

Les principes du pollueur-payeur, de prévention et de précaution, Nicolas de Sadeleer, Bruylant, Brussel, tel. 02/512.98.45, 1999, 440 p., 1950 BEF, ISBN 2-8027-1296-9, boekhandel.

De auteur is directeur van het CEDRE, het centrum voor studies voor milieurecht van de universiteit Saint-Louis te Brussel, waar hij ook rechten doceert. Het beginsel de vervuiler betaalt, het voorkomingprincipe en het voorzorgprincipe duiken regelmatig op in de Belgische en buitenlandse milieuwetgeving en internationale verdragen. In drie delen analyseert de auteur eerst de definitie en toepassingen, dan de juridische regels, principes en standaarden, en ten slotte bekijkt hij de principes in een dynamisch perspectief. Met deze diepgaande analyse worden de voordelen maar ook de nadelen van het gebruik van de drie beginselen in de kijker gezet.

Natuur en milieu in educatie: over inhouden van natuur- en milieueducatie, Paul Stryckers, CVN en De Wielewaal natuurvereniging, Turnhout, 2000, Groene peper 00/3, tel. 014/47.29.50, 52 p., e-mail: info@wielewaal.be

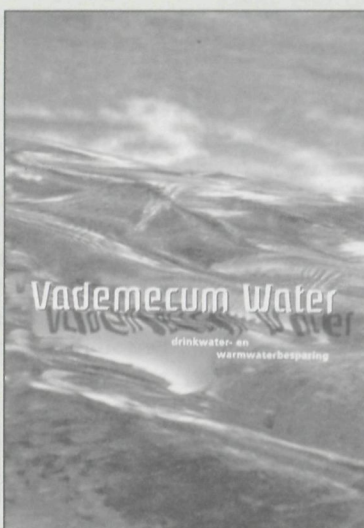
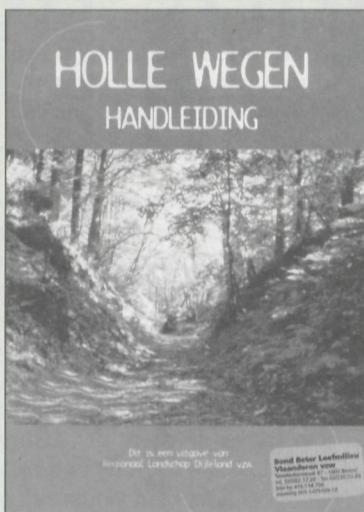
Actuele beschouwingen over de grondslag voor natuur- en milieueducatie. De auteur definieert natuur en milieu en baseert zich onder meer op diverse uitspraken van deskundigen. Van hieruit schetst hij de opdracht en de geschiedenis van NME en beschrijft hij NME als sociaal-ecologische educatie, de invalshoeken binnen NME en NME binnen duurzame ontwikkelingseducatie.

Bodem van het bestaan: kroniek van duurzaam Nederland, redactie Nanette Hagedoorn, NCDO, Amsterdam, tel. 00/31/20/550.35.55 en uitgeverij Agora, 2000, 181 p., ISBN 90-391-0812-9, 35 gulden, boekhandel.

De 7-de editie met verslag van de Nederlandse duurzaamheidsdebatten is in boekvorm verschenen. De kroniek bevat vlot leesbare verkenningen die toch diepgaand zijn over thema's zoals esthetiek bij duurzaam ruimtegebruik, de mogelijkheden van ICT in ontwikkelingslanden en de kansen van meervoudig ruimtegebruik in de landbouw. De rode draad in het verhaal is immers het duurzaam ruimtegebruik in Noord en Zuid. Voldoet de verdeling van de schaarse ruimte aan het criterium van rechtvaardigheid ten opzichte van de toekomstige generaties in Nederland? Wellicht is het antwoord hier te vinden.

Holle wegen: handleiding, Regionaal Landschap Dijleland vzw, Heverlee, tel. 016/40.85.58, 2000, 121 p., 250 BEF plus 80 BEF verzendingskosten, e-mail: rldijleland@bigfoot.com

Mooi geïllustreerde publicatie over holle wegen.

Beschrijving en kenmerken, functies en waarden, bedreigingen en beheer komen aan bod. Holle wegen vormen een belangrijk onderdeel van het landschap in het Dijleland en herbergen grote natuurwaarden. In Bertem, Huldenberg, Leuven, Overijse en Oud-Heverlee werden de holle wegen geïnventariseerd, geclassificeerd en werd hieraan een aangepast beheer gekoppeld.

Mestbeleid waarmee de natuur kan leven: naar een veel mooiere natuur en een duurzaam gebruik van het landschap in Nederland, Stichting Waterpakt en Stichting Natuur en Milieu, 2000, 23 p., gratis, tel. 00/31/517/493.693

Goed gestoffeerde brochure, die dieper ingaat op de invloed van emissies van fosfaat, nitraat en ammoniak op de kwaliteit van water en natuur. Gaat verder in op de financiële schade door vermeting en verzuring en werkt het Nederlandse mestbeleid verder uit, rekening houdend met maximaal te vermijden schade aan water en natuur. De toekomst voor de landbouwer ziet er daarom volgens de auteurs multifunctioneel uit.

Vademecum water: drinkwater- en warmwaterbesparing, SEV, Novem en Nationaal Dubo-Centrum, Rotterdam, 1999, 121 p., ISBN 90-5239-154-8, 35 gulden, tel. 00/31/10/412.47.66, e-mail: verkoop@dubo-centrum.nl, of bestellen via de boekhandel.

Water besparen kunnen we op allerlei manieren. Regenwateropvang, waterbesparende douchekop, waterzuinige toilet, het zijn maar enkele voorbeelden. Dit boek biedt de meerwaarde dat elke waterbesparende maatregel voor nieuwbouw en bestaande woningen in detail uitgewerkt wordt. Per onderdeel berekent men de water- en energiebesparing in guldens, krijg je een overzicht van merken en types. Interessant is ook dat de bewoners hun gebruikservaringen bekendmaken. De ervaring met waterbesparende technieken in Nederland van een kleine tien jaar zijn dus gebundeld.

Handleiding gemeentelijk milieuconvenant 2000-2001, AMINAL, Afdeling algemeen milieu- en natuurbeleid, Brussel, 2000, 193 p., aan te vragen tel. 02/553.80.57

Dit overgangsconvenant bouwt verder op de vorige gemeentelijke milieuconvenant, met enkele wijzigingen in de basisconvenant en de opties. De handleiding beschrijft hoe de gemeenten best kunnen voldoen aan de convenant. Nieuwigheden zijn o.a. de overeenkomst voor textielinzameling in samenwerking met een kringloopcentrum, de optie zwerfval die wegvalt, en subsidie voor het gemeentelijk geluidsactieplan.

Voetafdrukken van Nederlanders, redactie J.P.M. Ros, RIVM, Bilthoven, tel. 00/31/30/274.91.11, 2000, 72 p., 30 gulden, te bestellen als RIVM-rapport 251701 040

Achtergrondrapport van de milieubalans 1999, dat het energie- en ruimtegebruik als gevolg van consumptie in Nederland onderzocht. De evolutie

tekst: Martine Langen

van het direct en indirect energiegebruik en het ruimtebeslag van de afgelopen veertig jaar werd nagegaan. Blijkt dat het ruimtebeslag veel minder spectaculair is toegenomen in de tijd dan het energiegebruik. De spectaculaire toename van het energiegebruik is vooral te wijten aan de toename van het personenvervoer.

Debatteren over mobiliteit: over de rationaliteit van het ruimtelijk mobiliteitsbeleid, Karel Martens, proefschrift, 2000, 323 p., ISBN 90-9013569-3, 64 gulden (incl. verzending), tel. 00/31/76/597.44.45 voor bestelling, of via de boekhandel.

In Nederland heeft het ministerie van VROM zich al sinds 1973 ontfemd over hoe men de groei van het autoverkeer zou kunnen afremmen. Oplossingen die in de verschillende nota's ruimtelijke ordening voorgesteld werden zijn onder meer streven naar de bundeling van wonen, werken en voorzieningen, en het principe van concentratie van activiteiten nabij knooppunten van openbaar vervoer. Via een uitgebreid historisch overzicht stelt de auteur de grondslagen van dit beleid in vraag. Een aantal veronderstellingen achter het beleid worden aan een empirische toets onderworpen. Zo blijkt de vermeende trek van kantoren naar de randen van de steden als oorzaak voor de groei van het autoverkeer, veel minder groot dan verwacht en blijken de locaties nabij stations niet per definitie beter bereikbaar te zijn voor fiets en openbaar vervoer dan de bedrijventerreinen aan de rand van de steden. De auteur concludeert dat het VROM-beleid dringend aan revisie toe is en stippelt als slot een vernieuwd mobiliteitsbeleid uit.

Over merels en andere kerels, Jenny De Laet, VUBPress, Brussel, 2000, 213 p., 495 BEE, ISBN 90-5487-256-X

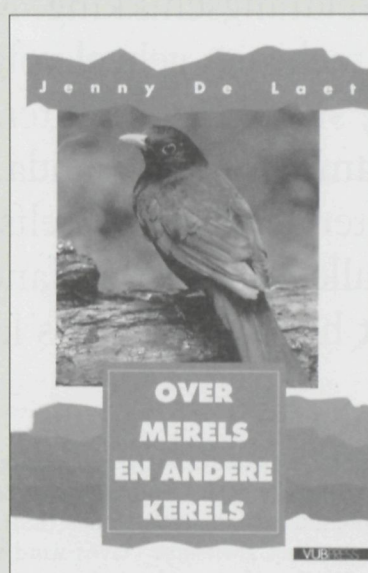
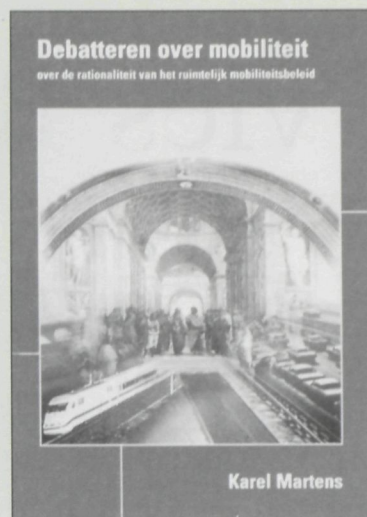
In de reeks *Vogels rondom ons* verscheen dit werk over de lijsterachtigen. De tekeningen van Herwig Blockx frissen de tekst op, die heel wat wetenswaardigheden vermeldt over het gedrag van merels en andere lijsterachtigen.

Beestige burens: dieren in de stad, Marie-Odile Beudels, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 2000, 48 p., 250 BEE, te verkrijgen in de museumwinkel, of bij A. Triempont, tel. 02/627.41.19, e-mail: triempont@kbinirsnb.be

Deze uitgave met tal van foto's en illustraties is genoemd naar de gelijknamige tentoonstelling die nog tot 31 juni loopt in het KBIN. De brochure bespreekt de stedelijke biotopen van Brussel. Ze neemt de lezer mee naar huizen en tuinen en toont het stadscentrum en de parken, de vijvers en vochtige gebieden en het bos. Maar ze laat ook onkruidveldjes, spoorwegbermen, riolen en braakliggende terreinen zien, die soms heel wat onverwachte planten en dieren herbergen.

Are we moving in the right direction? Indicators on transport and environment: integration in the EU, European Environment Agency, Kopenhagen, 2000, e-mail: eea@eea.eu.int, 136 p., ISBN 92-9167-206-8, te bekijken op <http://www.eea.eu.int>. Samenvatting te bekomen via de VMM, IRCOL-NFP, tel. 02/227.56.70, e-mail: beeckman@irceline.be

Zeven sleutelvragen worden gesteld aan beleids-

makers in de EG, om na te gaan of politieke maatregelen en instrumenten de relatie transport en milieu op een duurzame manier beïnvloeden. Het gaat om het internaliseren van de milieukosten, het toepassen van nieuwe milieuvriendelijke technieken, het aanpassen van het ruimtelijke beleid, enz. Het rapport bestaat uit een lijst van 31 indicatoren om deze vragen te beantwoorden. In grafieken en staafdiagrammen worden de data overzichtelijk voorgesteld. De conclusie van het rapport is dat er onvoldoende in een duurzame richting wordt gewerkt in de Europese transportsector, zodat er een politieke inhaalbeweging nodig is. Vooral aan de effecten van de koppeling tussen transportvraag en economische groei kan nog gewerkt worden.

Milieu, samenleving en beleid, redactie P.P.J. Driessen en P. Glasbergen, Elsevier bedrijfsinformatie, Den Haag, 2000, 497 p., 95 gulden (excl. verz.), ISBN 90-5749-460-4, boekhandel.

Milieubeleid is een sterk veranderend beleidsveld. De taak van het milieubeleid is het proces van verandering op gang brengen in de richting van een meer duurzame samenleving. Dit boek biedt een inleiding in de sociaal- en beleidswetenschappelijke benadering van milieuvraagstukken en milieubeleid. Het milieubeleid wordt daartoe onder meer geplaatst in specifieke contexten zoals een politieke context, een economische context, een juridische context en een ruimtelijke context. Vooral boeiend voor milieubeleidsmedewerkers.

De ecologische voetafdruk van acht Nederlandse gemeenten, projectmanagement Jan Juffermans, De Kleine Aarde, Bostel, tel. 00/31/411/68.49.21, e-mail: info@dekleineaarde.nl, 2000, 40 p., 14,50 gulden overmaken op giro 52730 van De Kleine Aarde. Daar ook video's, nieuw lespakket, folders, posters en tentoonstelling te verkrijgen over de mondiale voetafdruk.

De ecologische of mondiale voetafdruk geeft inzicht in het effect van onze levensstijl op de beperkte ruimte op aarde. In Nederland is rond de berekening van die voetafdruk al heel wat expertise opgedaan. Zo vermeldt dit rapport de inspanningen van Bergen op Zoom, Den Bosch, Den Haag, Leidschendam, Nieuwegein, Pijnacker, Wymbritseradiel en Zoetermeer. Al die gemeenten blijken op te grote voet te leven. De voetafdrukken variëren tussen 4,46 en 4,87 hectare, wat overeenkomt met de gemiddelde Nederlandse persoonlijke voetafdruk. Het eerlijke aandeel ligt echter veel lager op 1,7 ha zodat nog een lange weg te gaan is.

Zie ook de Quick Scan elders in dit blad om je eigen ecologische voetafdruk te meten.

In de ban van de kring: kringloopcentra in Vlaanderen, Stichting Leefmilieu/KBC en de Koepel van Vlaamse Kringloopcentra vzw, <http://www.kringloop.net>, Antwerpen, 2000, tel. 03/231.64.48, 23 p., gratis, te verkrijgen bij de Stichting als abonnee, anders bij de Vlaamse infolijn, tel. 0800/30201.

De kringloopcentra, iedereen kent ze ondertussen wellicht. Minder gekend is de service die ze bieden, wat je er precies allemaal op de kop kunt tikken, of hoeveel van de ingezamelde goederen nu precies hergebruikt wordt. Ook voor de adressen en telefoonnummers kun je terecht in deze handige brochure.

EEN INTERNATIONALE STUDIE BEKIJKT IN 122 LANDEN DE DUURZAAMHEID VAN HET LEEFMILIEU. OP EUROPEES VLAK STAAT BELGIË, MET GROTE ACHTERSTAND, OP DE LAATSTE PLAATS.

Klein vies België

Tekst: Joris Gansemans

DUURZAAMHEIDSINDEX LEEFMILIEU

Finland	80.5
Noorwegen	78.2
Canada	78.1
Zweden	77.1
Zwitserland	74.6
Nieuw Zeeland	71.3
Australië	70.7
Oostenrijk	67.8
IJsland	67.3
Denemarken	67.0
Verenigde Staten	66.1
Nederland	66.0
Frankrijk	65.8
Uruguay	64.6
Duitsland	64.2
Verenigd Koninkrijk	64.1
Ierland	64.0
Slowakije	63.2
Argentinië	62.5
Portugal	61.4
Hongarije	61.0
Japan	60.6
Litouwen	60.3
Slovenië	59.9
Spanje	59.5
Costa Rica	58.8
Estland	57.7
Brazilië	57.4
Tsjechië	57.2
Bolivië	56.9
Chili	56.6
Letland	56.3
Rusland	56.2
Panama	55.9
Cuba	54.9
Colombia	54.8
Italië	54.3
Peru	54.3
Kroatië	54.1
Botswana	53.6
Griekenland	53.1
Zimbabwe	52.0
Nicaragua	51.9
Ecuador	51.8
Zuid-Afrika	51.3
Mauritius	51.2
Venezuela	50.8
Armenië	50.6
Gabon	50.5
Mongolië	50.3
Sri Lanka	49.8
Maleisië	49.7
Israel	49.5

Op 27 januari presenteerde een internationaal onderzoeksteam de resultaten van een studie, die de duurzaamheid van het leefmilieu op globaal niveau onderzoekt. Finland, Noorwegen en Canada blijken, niet echt verwonderlijk, aan de kop te staan van de wereldrangschikking. Maar België, toch niet geheel volgens verwachting, staat ergens achteraan, tussen Mozambique en Uganda. Op een aantal criteria scoren we zelfs het slechtste van alle onderzochte landen. Waar gaat het fout met ons land?

Interesse, dat was het eerste gevoel dat opkwam bij het bekijken van de resultaten van de 2001 Environmental Sustainability Index (ESI) die op 27 januari in het Zwitserse Davos werd voorgesteld. Nadien kwam de verbazing, al kwamen de resultaten toch niet helemaal onverwacht. Tussen de rest van de Europese Unie en België gaapt een enorme kloof. Geen enkel 'ontwikkeld' land scoort zo slecht als wij. Nochtans brengt de studie niet enkel criteria van vervuiling en bevolkingsdichtheid in rekening, ook welvaart en wetenschappelijk onderzoek spelen een belangrijke rol bij de bepaling van de duurzaamheidsindex van een land. Gelukkig maar, anders was het oordeel nog vernietigender geweest.

Criteria voor duurzaamheid

Het team dat de studie voorstelde, bestond uit onderzoekers van het Earth Institute's Center for International Earth Science Information Network (CIESIN) aan de Columbia University, het Yale University Center for Environmental Law and Policy en de Global Leaders for Tomorrow Environment Task Force van het World Economic Forum. Ze ontwikkelden een index (ESI) om de duurzaamheid van het leefmilieu te kunnen vergelijken tussen verschillende landen. Het onderzoek baseert zich op 67 factoren, samengebracht in 22 indicatoren, die gaan van de waterkwaliteit, de vervuiling met zwaveldioxide tot de politieke inspanningen voor een

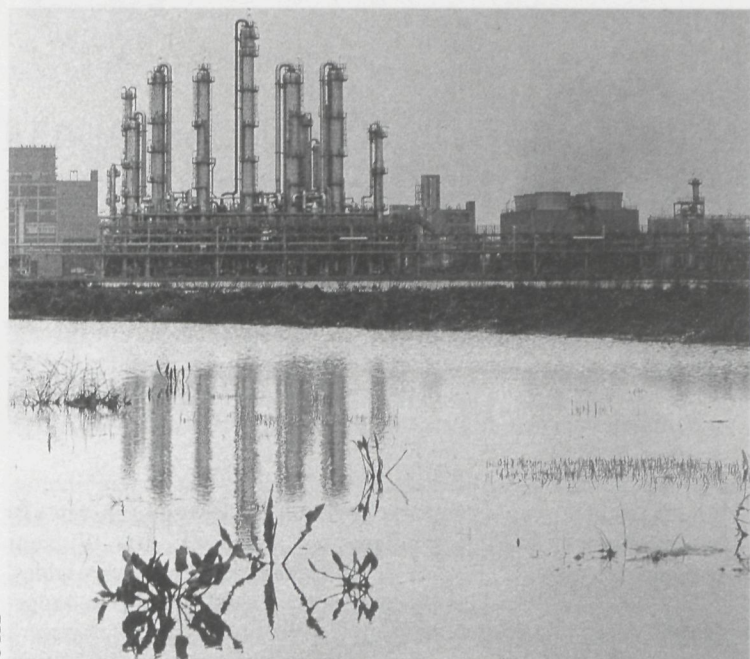
beter leefmilieu. Het is tot op heden de meest uitgebreide studie die de situatie van het leefmilieu tussen landen vergelijkt. Tegelijkertijd hecht ze ook groot belang aan de inspanningen die regeringen en ondernemingen leveren om verbeteringen te realiseren. Vergelijkbaar met het Bruto Nationaal Product dat de gezondheid van de economie van een land wil weergeven, probeert de ESI de gezondheid van het leefmilieu terug te brengen tot een enkel cijfer. Het getal geeft een benadering van het succes dat een land behaalde met het beheer van zijn leefmilieu – de voedselvoorziening van de bevolking, het omgaan met milieuproblemen, internationale samenwerking voor de bestrijding van vervuiling, druk op het leefmilieu,...

Het gaat goed met de Belg, dank u

Het rapport is niet mals voor België, al is het niet over de hele lijn even negatief. Op een enkel punt halen we zelfs de hoogste score van heel de wereld. En dat is, dioxineschandalen even buiten beschouwing gelaten, de indicator die de kwaliteit van het eten aangeeft. De Belg leeft bourgonisch in een vuil land, komt uit de studie naar voren. Op vlak van technologie en wetenschap doen we het niet slecht, ook mogelijkheden tot inspraak van de burger zijn beter dan gemiddeld. Maar als het gaat om harde resultaten over de kwaliteit van het leefmilieu, dan zakken we volledig naar de staart van het peloton. De kwaliteit van onze lucht en ons water is bar slecht en als het gaat over inspanningen om die kwaliteit te verbeteren, scoren we zelfs het laagst van heel de wereld. De druk op ons leefmilieu is enorm groot en maatregelen om hem te verlagen ontbreken haast volledig, zo stelt het rapport nog. Ook de waterzuivering in ons land laat nog erg te wensen over – de gemiddelde waterkwaliteit in België is de slechtste van heel de wereld. Dat is natuurlijk niet verwonderlijk, gezien het feit dat van al het afvalwater uit Brussel nog geen druppel gezuiverd wordt en dat de versnipperde bebouwing de uitbouw van een efficiënt systeem voor waterzuivering bemoeilijkt. Als het gaat om bodemdegradatie zijn enkel Albanië en Polen er erger aan toe. Mestoverschotten, pesticidegebruik, industriële vervuiling – er komt geen einde aan de lijst. Al leeft in België de overtuiging dat we op het goede pad zijn, in vergelijking met andere landen gaat het nog altijd bergaf met het Belgische leefmilieu. En de vooruitzichten voor de toekomst zijn nog slechter.

Leidraad

De onderzoekers die de ESI opstelden pretenderen niet een perfect werkstuk afgeleverd te hebben. Hun werkwijze is nog voor verbetering vatbaar en daar wijzen ze zelf op in hun studie.

© BBL

Eerder dan een exact cijfer, wil de ESI een leidraad vormen voor de beleidsmakers van de onderzochte landen. Er is al veel kritiek op de studie gekomen, zeker vanuit de Belgische overheid. Maar ook de auteurs zelf wijzen op een paar problemen in hun studie. Zo prijkt Rusland op de 22-ste plaats, terwijl iedereen die de situatie ter plekke kent daar serieuze twijfels bij heeft. De makers van de studie ontkennen dit probleem niet, maar zij zijn uitgegaan van de gegevens die ze door de betrokken overheden hebben verkregen. En in het geval van Rusland bleken die foutief of totaal onbestaande te zijn. Nog een veelgehoorde kritiek bestaat erin dat de ESI landen met een grote oppervlakte zou bevoordelen. Dat is niet zo, valt in de studie te lezen. Grote onbewoonde gebieden werden gewoon weggefilterd in de berekeningen. Maar voor ons land doen al die kritieken niet echt ter zake. De studie maakt gewoon een vergelijking tussen verschillende landen en wij komen er heel slecht uit. Niet meer en niet minder.

En de rest?

De landen met de beste vooruitzichten voor hun leefmilieu zijn Finland, Noorwegen en Canada. Zij combineren een goede gezondheid van hun inwoners met propere lucht en zuiver water, terwijl de bevolking veel inspraak heeft in het beleid en de privésector hard haar best doet om de situatie te verbeteren. Nederland, Frankrijk en Duitsland hebben alledrie zowat dezelfde score, al verschillen hun resultaten onderling wel een beetje. Frankrijk sukelt met zijn afval en de druk door consumptie. Duitsland en Nederland blijken het erg slecht te doen inzake het verminderen van luchtverontreiniging, net zoals België. Maar Nederland, dat toch een nog hogere bevolkingsdichtheid heeft dan wij, staat wel op de 12-de plaats, niet op de 79-ste. De algemene kwaliteit van het leefmilieu is daar een pak beter dan bij ons, terwijl zij toch ook in het midden van een zwaar geïndustrialiseerd gebied liggen.

De overheid reageert

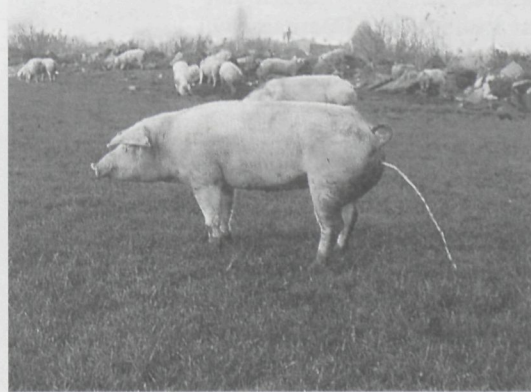
Vanuit de overheid en de administraties waren de reacties op de studie nogal uiteenlopend, al viel er veel kritiek te horen op de studie. Vooral de VMM, die in Vlaanderen al meer dan twintig jaar alle meetresultaten verzamelt, stelt veel vragen over de werkwijze van de onderzoekers. "Neem nu waterkwaliteit. De gegevens daarover zijn afkomstig van de databank van de UNEP," zegt Mie Van de Kerhoven van de VMM, "en daar

zijn enkel data van 1991-1993 beschikbaar. Ondertussen is er in Vlaanderen al heel wat veranderd." Ze merkt op dat een aantal cijfers niet correct werden ingegeven en betwijfelt dus de geldigheid van de andere gegevens. "In het landenprofiel van België zijn foutieve waarden vermeld en in de lijst met indicatoren ontbreekt een variabele. Dit zijn misschien slordigheden, maar wat met de cijfers die niet uit het rapport kunnen gecontroleerd worden?" Als de onderzoekers de resultaten uit een gemeenschappelijke databank haalden, gelden die bezwaren voor alle landen, niet alleen voor België. En de landen die vroeger een progressief

milieubeleid voerden, zullen dat vandaag de dag ongetwijfeld nog altijd doen. Veel verschil zal dat dus niet maken in de rangschikking, zeker niet op Europees niveau.

Tijd voor actie

Het feit dat de studie enkele onnauwkeurigheden bevat, mag niet door de overheid aangegepen worden om bij de pakken te blijven zitten. Ook het CIESIN zelf geeft dat signaal naar België. Aan een aantal Vlaamse kranten gaf Daniel Esty, professor aan de Yale University en medeauteur van de studie, het volgende mee: "Het is tijd dat de Belgische regering een topprioriteit maakt van haar milieubeleid. Zo niet komt de gezondheid van jullie bevolking sterk in gevaar." Omdat de onderzoekers zelf verbaasd waren over de slechte positie van België, hebben ze alle gegevens nog eens extra nagerekend, echter zonder nieuwe resultaten te verkrijgen. "Het kan toch niet dat een welvarend land als België wordt voorbijgestoken door landen als Mozambique en Albanië", gaat Esty verder. Ook de internationale pers was nogal verrast door de studie. Newsweek, buitenlandse kranten, tot zelfs de Duitse radio hebben er heel wat aandacht aan besteed. Vanuit de milieubeweging klonk laconiek: "Dat zijn zaken die wij al jarenlang zeggen. We zijn benieuwd of de regering nu wel gaat luisteren." De onderzoekers willen de studie op regelmatige basis herneemen. Het wordt dus afwachten waar we volgende keer gaan belanden. Maar dat hangt voor een groot deel af van de inspanningen die zullen volgen in de toekomst.

© Frans Geys

Paraguay	48.9
Fiji	48.1
Cent. Afrik. Rep.	48.0
Belarus	48.0
Polen	47.6
Moldavië	47.4
Guatemala	47.3
Papua Nieuw Gin.	47.3
Ghana	47.0
Honduras	46.9
Singapore	46.8
Nepal	46.7
Egypte	46.5
Trinidad & Tobago	46.4
Azerbeidzjan	46.4
Turkije	46.5
Mali	46.2
Dom. Republiek	45.4
Mexico	45.3
Thailand	45.2
Bhutan	45.1
Kameroen	44.9
Mozambique	44.2
Albanië	44.2
België	44.1
Roemenië	44.1
Uganda	44.0
Kenia	43.9
Tunesië	43.7
El Salvador	43.7
Pakistan	43.6
Indonesië	42.6
Senegal	42.5
Jamaïca	42.3
Marokko	41.9
Oezbekistan	41.6
Kazachstan	41.6
Malawi	41.3
Indië	40.9
Tanzania	40.3
Zuid-Korea	40.3
Jordanië	40.1
Zambia	39.8
Kirgizië	39.6
Bangladesh	39.5
Macedonië	39.2
Togo	39.1
Algerije	38.9
Benin	38.6
Burkina Faso	38.6
Iran	38.4
Syrië	37.9
Sudan	37.7
China	37.6
Libanon	37.5
Oekraïne	36.8
Niger	36.5
Filippijnen	35.7
Madagascar	35.4
Vietnam	34.2
Rwanda	33.5
Koeweit	31.9
Nigeria	31.8
Libië	31.3
Ethiopië	31.2
Burundi	30.1
Saoudi Arabië	29.8
Haïti	24.7

AEC verenigt Europese Verbruikersorganisaties

Tekst: Willy Weyns

Sinds kort bestaat er, naast het BEUC – 'Bureau Européen des Consommateurs' – een tweede Netwerk van Europese Verbruikers, de 'Association of European Consumers (AEC). Het zijn trouwens de enige twee koepels van verbruikersorganisaties die door de Europese Commissie erkend zijn. Waarin onderscheidt zich nu de jongere AEC van de algemeen bekende koepel van klassieke consumentenbonden, de BEUC?

AEC is een bundeling van sociaal- en milieubewuste consumenten in Europa. Consumenten spelen een belangrijke rol bij het sturen van maatschappelijke ontwikkelingen. Zelfs bij het verdedigen van algemene consumentenbelangen gaat de AEC uit van het principe van duurzame ontwikkeling. Het spaarzaam omgaan met natuurlijke hulpbronnen, het sluiten van ecologische kringlopen, verantwoorde consumptie – allemaal manieren om het effect op het leefmilieu te beperken. Onder verantwoorde consumptie verstaat het AEC consumptie die stoelt op een productie en handel die ecologisch, sociaal maar ook ethisch deugt. In de praktijk onderscheidt AEC zich door progressieve standpunten onder meer aangaande voedselveiligheid en dierenrechten, verhoudingen tussen Noord en

Zuid, internationale handel en de Wereld Handels Organisatie (WHO). Wat dit laatste betreft streeft AEC bijvoorbeeld naar het opnemen van deskundigen uit consumentenorganisaties aan de onderhandelings- en arbitragetafels in het raam van de WHO.

De standpunten van AEC komen tot stand 'op het terrein', namelijk als resultaat van werkgroepen waarin de deskundigen van alle lidorganisaties aan deelnemen, zo verzekert ons Vincent Commenne, van de 'Réseau des Consommateurs Responsables' (RCR), de enige Belgische koepel die momenteel bij AEC is aangesloten. Het is nog afwachten of en wanneer het Vlaamse 'Netwerk Bewust Verbruiken' de club zal komen vervoegen. Onze Noorderburen zijn vertegenwoordigd met de Alternatieve Konsumentenbond Amsterdam.

AEC-Kantoor Brussel: Françoise Maniet Handelsstraat 70-72, B-1040 Brussel, tel: 02.545.90.74, fax: 02.545.90.76, E-mail: aec@belgacom.net. Newsletter per post of elektronisch, te bestellen op bovenstaand adres.

WWF-campagne wil gezinnen aanzetten tot duurzaam watergebruik

Tekst: Joris Gansemans

Op 22 maart, de Wereld Waterdag, lanceert WWF de sensibiliserende campagne 'Water voor morgen'. WWF wil gezinnen aansporen tot duurzaam watergebruik via de verspreiding van een educatief pakket. De campagne loopt in samenwerking met de Vlaamse overheid.

Watertekort in Vlaanderen

Hoe vreemd het ook mag klinken, Vlaanderen kampt bijna met een tekort aan water, ondanks de regenval en de steeds weerkerende overstromingen. Het watergebruik is hier, in vergelijking met de ons omringende landen, extreem hoog. Komt daarbij dat de waterzuivering nog steeds worstelt met de vermenging van rioolwater en hemelwater. Dat leidt ertoe dat het afstromende regenwater de reserves van het grondwater niet tijdig kan bijvullen. Omdat de waterzuiveringsinstallaties onvoldoende capaciteit bezitten, verslechtert de kwaliteit van onze waterlopen en rivieren.

De rol van huishoudens in deze problematiek is niet te onderschatten. Ze gebruiken vandaag de dag bijna 1/3 van al het water in Vlaanderen. Studies wijzen uit dat ongeveer 70 à 80% van de zuurstofvraag van rivieren – een maatstaf voor de vervuiling van rivierwater – afkomstig is van huishoudelijk afvalwater.

Gezinnen willen minderen

De WWF-campagne wil een groot aantal Vlaamse gezinnen aanzetten tot het besparen van kostbaar leidingwater. Daarnaast wil WWF de gezinnen ertoe stimuleren om minder kwistig om te springen met allerlei waterschadelijke producten – vooral onderhoudsmiddelen. Dat daar in Vlaanderen voldoende bereidheid toe bestaat, bewees WWF met een enquête. Er bleek namelijk uit dat Vlaamse gezinnen zich best willen inspannen om het eigen waterverbruik te verminderen. Maar om tot concrete acties over te gaan ontbrak het de gezinnen vaak aan voldoende informatie.

Gratis pakketten

Het project wil zijn doel bereiken door het versturen van twee educatieve pakketten. Met het eerste worden de gezinnen bewust gemaakt van de waterproblematiek. Ze krijgen informatie over de

bestaande methodes en technieken om enerzijds het huishoudelijk waterverbruik te beperken en anderzijds de geschikte kwaliteit te benutten voor de juiste doeleinden. Verder vinden gezinnen nuttige tips over de aspecten waarop gelet moet worden bij bouwen en verbouwen, of bij het uitvoeren van kleine aanpassingen aan een bestaand huis. Zo komen niet enkel toiletten, kranen, douchekoppen, leidingen en huishoudapparaten aan bod, maar ook de problematiek rond regenwateropvang en -infiltratie. WWF besteedt speciale aandacht aan de wijze waarop men het waterverbruik en -besparing kan meten en doet dit via een aparte meetfiche. In het pakket vindt men ook uitleg over de nitraatproblematiek en hoe men zelf, via een handige nitraatteststrip, de kwaliteit van het putwater kan nagaan. Het tweede pakket zal informatie verschaffen over het aspect watervervuiling: welke huishoudproducten brengen de waterkwaliteit in gevaar en op welke manier kan een gezin ernstige watervervuiling voorkomen?

Te bestellen bij: WWF-Belgium, 'Water voor Morgen', Waterloo-steenweg 608 – 1050 Brussel.

© BBL

EEN AANTAL NEDERLANDSE GEMEENTES HEEFT EEN METHODE UITGEWERKT OM HET CONSUMPTIEPATROON VAN INDIVIDUELE BURGERS TE BEPALEN

Hoe groot is je stap in de wereld?

Elke persoon heeft een voetafdruk, en niet alleen in de letterlijke zin. Alles wat je eet, aantrekt of consumeert laat zijn sporen na. En die kunnen gemeenten worden. De Mondiale Voetafdruk is een model, uitgewerkt door de twee Canadese wetenschappers Rees en Wackernagel, dat toelaat om de belasting te meten die een persoon, een gemeente of een bedrijf op het milieu heeft. Zowel bij sporten, wonen, reizen als eten komt koolstofdioxide vrij. Met de mondiale voetafdruk bereken je in feite hoeveel hectare bos nodig is om die koolstofdioxide weer om te zetten in zuurstof – wat nodig is om het ecologisch evenwicht te herstellen. De Canadezen maken voor hun methode gebruik van een uitgebreide enquête die elk aspect van het consumptiege-

drag analyseert. Een aantal Nederlandse gemeenten, waaronder 's-Hertogenbosch en Den Haag, hebben met dit model het consumptiepatroon van hun inwoners bepaald. Aan de hand van de resultaten die uit de studie kwamen, willen ze het gedrag van hun inwoners gaan beïnvloeden. Om de duur van de enquête wat te verkorten hebben ze de Quick Scan uitgewerkt. Die laat toe om de voetafdruk van een persoon erg snel te schatten. Om onze lezers de mogelijkheid te bieden hun eigen voetafdruk te bepalen, publiceren we hier een aangepaste versie van de Quick Scan. Zo kan je je eigen consumptiepatroon vergelijken met de rest van de wereld.

A. Gebruik in het huishouden		2. De maandelijkse elektriciteitsrekening is	
1. De maandelijkse gasrekening is		Hoger dan 4000 BEF	(12)
Hoger dan 6000 BEF	(12)	Tussen 2000 en 4000 BEF	(8)
Tussen 2500 en 6000 BEF	(10)	Gemiddeld tussen 1500 en 2000 BEF	(6)
Gemiddeld tussen 1500 en 2500 BEF	(6)	Tussen 1000 en 1500 BEF	(4)
Tussen de 500 en 1500 BEF	(4)	Lager dan 1000 BEF	(2)
Lager dan 500 BEF, of niet van toepassing	(2)		
3. De oppervlakte van uw huis en tuin samen is		4. Hoeveel meubels en andere duurdere artikelen, zoals apparaten en fietsen, worden er per jaar in uw huishouden gekocht?	
Groter dan 2000 m ²	(4)	Meer dan 7	(10)
Tussen 1000 en 2000 m ²	(3)	Tussen 5 en 7	(8)
Tussen 300 en 1000 m ²	(2)	Tussen 3 en 5	(6)
Kleiner dan 300 m ²	(1)	Minder dan 3	(4)
Niet van toepassing	(0)	Nauwelijks, of tweedehands	(2)
5. Hoeveel boeken, tijdschriften, kranten, huis-aan-huisbladen en ander papier komt wekelijks uw huis binnen? (het toestaan van reclamefolders geldt voor twee tijdschriften per week extra)			
Meer dan 20	(10)		
Tussen 15 en 20	(8)		
Tussen 10 en 15	(6)		
Tussen 5 en 10	(4)		
Minder dan 5	(2)		
Tel uw score op en deel door het aantal personen boven de 16 jaar in uw huishouden		Tussenstand A: punten	

Door het totaal van A+B te nemen, geeft de onderstaande tabel een inschatting van je Mondiale Voetafdruk, in hectares per jaar.

160-168 =	± 10,5 ha	80-88 =	± 5,5 ha
152-160 =	± 10,0 ha	72-80 =	± 5,0 ha
144-152 =	± 9,5 ha	64-72 =	± 4,5 ha
136-144 =	± 9,0 ha	56-64 =	± 4,0 ha
128-136 =	± 8,5 ha	48-56 =	± 3,5 ha
120-128 =	± 8,0 ha	40-48 =	± 3,0 ha
112-120 =	± 7,5 ha	32-40 =	± 2,5 ha
104-112 =	± 7,0 ha	24-32 =	± 2,0 ha
96-104 =	± 6,5 ha	16-24 =	± 1,5 ha
88-96 =	± 6,0 ha	12-16 =	± 1,0 ha

Een gemiddelde westerling eist zo'n 4,7 ha op (71 punten). Het gemiddeld aandeel dat door Eerlijke Aarde naar voren wordt geschoven, bedraagt 1,7 ha (23 punten). Dit getal geeft de waarde voor de belasting die elke persoon op aarde kan hebben, om een duurzame toekomst voor onze planeet te verzekeren.

Bij het vergelijken van de Voetafdrukken van verschillende landen komt er een ding duidelijk naar voren: De voetafdruk van bewoners van rijke landen is veel groter dan die van de arme landen. Indien iedereen zou leven zoals de gemiddelde Noord-Amerikaan, dan zouden er zo'n 2 wereldbollen nodig zijn om iedereen te onderhouden.

IJsland	9,9 ha	Eerlijke Aarde -aandeel	1,7 ha
Noord-Amerika	8,4 ha	China	1,2 ha
West Europa	4,7 ha	Nicaragua	0,8 ha
Polen	3,4 ha	Tanzania	0,7 ha

B. Persoonlijk gebruik		7. Hoeveel gram kaas en kaasproducten eet u per week?	
6. Hoeveel liter zuivel gebruikt u per week? (melk, yoghurt, melkdesserts en dergelijke)		Meer dan 450 gram	(10)
Meer dan 5 liter	(10)	Tussen 350 en 450 gram	(8)
Tussen 4 en 5 liter	(8)	Tussen 250 en 350 gram	(6)
Tussen 3 en 4 liter	(6)	Tussen 150 en 250 gram	(4)
Tussen 2 en 3 liter	(4)	Minder dan 150 gram	(2)
Minder dan 2 liter	(2)	Geen kaas en kaasproducten	(0)
Geen melk en dergelijke	(0)		
8. Hoeveel gram vlees eet u per week, inclusief vleessnacks tussendoor en vleeswaren op de boterham?		9. Hoe vaak per maand eet u conserven, diepvriesproducten en kant-en-klare maaltijden?	
Meer dan 1500 gram	(30)	Meer dan 11 keer	(10)
Tussen 1000 en 1500 gram	(24)	Tussen 8 en 11 keer	(8)
Tussen 500 en 1000 gram	(18)	Tussen 5 en 8 keer	(6)
Tussen 100 en 500 gram	(12)	Tussen 2 en 5 keer	(4)
Minder dan 100 gram	(4)	Minder dan 2 keer	(2)
Geen vlees en dergelijke	(0)	Geen conserven en dergelijke	(0)
10. Hoeveel stuks kleding koopt u per jaar?		11. Gaat u per vliegtuig op vakantie?	
Meer dan 24	(10)	Meer malen per jaar buiten Europa	(20)
Tussen 16 en 24	(8)	Meer malen per jaar binnen Europa	(16)
Tussen 8 en 16	(6)	en/of eens per jaar buiten Europa	
Minder dan 8	(4)	Eens per jaar binnen Europa	(12)
Nauwelijks, of tweedehands	(2)	Ongeveer eens/drie jaar binnen Europa	(8)
		Ongeveer eens/vijf jaar binnen Europa	(4)
		Nooit per vliegtuig op vakantie	(0)
12. Gaat u per auto of bus en trein op vakantie?		Bus en trein	Auto
Meer malen per jaar ver weg, bijvoorbeeld Spanje	(5)		(10)
Meer malen dichtbij en/of eens per jaar ver weg	(4)		(8)
Eens per jaar dichtbij	(3)		(6)
Ongeveer eens per 3 jaar dichtbij	(2)		(4)
Ongeveer eens per 5 jaar dichtbij	(1)		(2)
Alleen te voet of met de fiets	(0)		(0)
Afstanden per jaar per auto en openbaar vervoer, voor privé en woon-werkverkeer.*		Openbaar vervoer	Auto
Meer dan 20.000 km	(10)		(20)
Tussen de 15.000 en 20.000 km	(8)		(16)
Tussen de 10.000 en 15.000 km	(6)		(12)
Tussen de 5.000 en 10.000 km	(4)		(8)
Tussen de 1.000 en 5.000 km	(2)		(4)
Minder dan 1.000 km	(1)		(2)
Geen autokilometers en geen openbaar vervoer	(0)		(0)
(* voor carpoolers mag dit getal gedeeld worden door het aantal passagiers)			
		Tussenstand B= punten	

Meer info:

Voor de uitgebreide test kan u steeds terecht op de site <http://www.vhal.nl/bca/pgsim/demos/afdrinst.exe>. Daar vindt u een programma dat toelaat uw voetafdruk veel nauwkeuriger te meten.

DE WEEK VAN DE BEWUSTE CONSUMENT LAAT NADENKEN OVER VERTROUWDE VOEDINGSGEWOONTEN

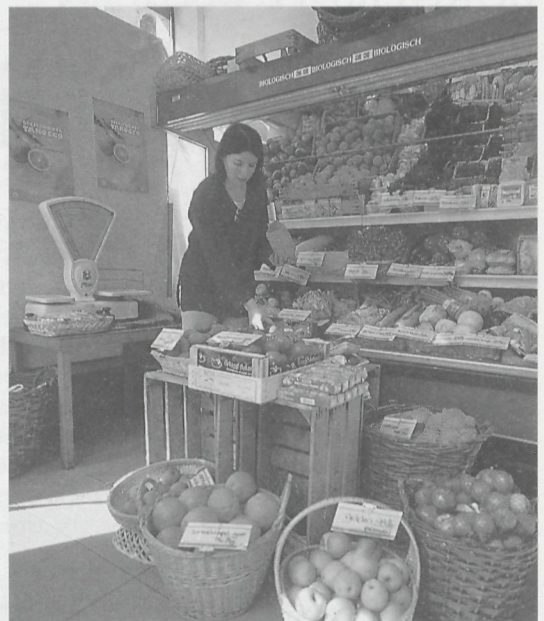
'Kies wat je eet, weet wat je kiest'

Tekst: Tineke Van Engeland en Esmeralda Borgo

Vorig jaar riep het Netwerk Bewust Verbruiken 15 maart, traditioneel de werelddag van de rechten van de consument, uit tot Dag van de Bewuste Consument. Dit jaar worden de spots gericht op onze voedingsconsumptie en wordt de campagneduur uitgebreid tot tien dagen, van 15 tot 25 maart.

Het Netwerk Bewust Verbruiken is een informatie- en actienetwerk dat mens- en milieubewust consumeren wil stimuleren. Het werd in 1998 opgericht door een aantal consumenten-, derde wereld- en milieuorganisaties. Het Netwerk tracht de Vlaamse consument te sensibiliseren door middel van gezamenlijke acties, ondersteuning van elkaars initiatieven en de uitwisseling van informatie.

Onder de noemer *Kies wat je eet, Weet wat je kiest* roept het Netwerk Bewust Verbruiken consumenten op om even hun vertrouwde voedingsgewoonten onder de loep te nemen. Aan de hand van 10 thema's reikt het NBV tips en info aan voor een voedingspatroon dat goed is voor het milieu, je eigen gezondheid, andere mensen en dieren.

Wat gebeurt er nu tijdens de Week van de Consument? Voor de start op 15 maart vraagt het Netwerk Bewust Verbruiken de medewerking van enkele Bekende Vlamingen die op een ludieke manier de consumenten wakker moeten schudden.

Daarnaast worden supermarkten, natuurvoedingswinkels, biorestaurants, bibliotheken en alle lidorganisaties gevraagd om het thema 'Kies wat je eet, Weet wat je kiest' gedurende de Week van de Bewuste Consument in de kijker te plaatsen. Er zal een brochure met informatie verspreid worden en ook op de website <http://www.bewust-verbruiken.org> zal de Week van de Bewuste Consument vanaf 15 maart uitgebreid aan bod komen.

Meer info?

Mail naar info@bewustverbruiken.org of neem een kijkje op de website <http://www.bewustverbruiken.org>.

Hoe consumeren voor een betere wereld

Tekst: Joris Gansemans

Begin februari presenteerde het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties (OIVO) een nieuwe brochure 'Hoe consumeren voor een betere wereld'. De publicatie bespreekt zes verschillende productgroepen – batterijen, jeans, koffie, wasmiddelen, verven en vaatwasproducten. Het is de eerste keer dat er voor zes verschillende producten en diverse merken tips worden gegeven waarbij rekening wordt gehouden met zowel sociale en ethische criteria als met milieuaspecten. De nieuwe brochure verstrekt onafhankelijke en toegankelijke informatie, praktische

kooptips, alternatieve gebruiksaanwijzingen en uitleg over de afvalverwerking. Het OIVO vergelijkt de verschillende merken door ze in tabellen te plaatsen, vergelijkbaar met deze in Test-Aankoop.

De brochure is verkrijgbaar in het Nederlands en het Frans, tegen de kostprijs van 230 BEF. Bestellingen kunnen gericht worden aan Mevrouw Pascale Latour, Riddersstraat 18, 1050 Brussel, tel. 02.547.06.24, fax 02.547.06.01, e-mail: Pascale.Latour@oivo-crioc.org.

De ecotaks is op sterven na dood

Tekst: Bart Martens

De federale regering besliste op de ministerraad van 22 december 2000 om de ecotakswet grondig aan te passen. Hiermee wou de regering een overgang maken om de overdracht van de gewestbelastingen – momenteel nog federaal geïnd – te vergemakkelijken. De regeringspartners kwamen in het Lambermont-akkoord overeen belastingen zoals kijk-en-luistergeld, verkeersbelasting en milieubelastingen over te hevelen naar de gewesten. Het nieuwe akkoord – dat een uitstel van de heffing inhoudt – dreigt vooral de aanpak van de wegwerp drankverpakkingen en van bestrijdingsmiddelen te ondergraven.

Tot zolang de bevoegdheid over ecotaksen niet bij de gewesten ligt, blijft de federale wet op de ecotaksen van kracht. En daar knelt nu net het schoentje. Volgens de bestaande ecotakswet zouden bepaalde dranken in wegwerpverpakkingen vanaf het begin van 2001 aan een heffing van 15 BEF moeten onderworpen worden. Vanaf 2001 moet een gedeelte van bepaalde dranken in hervulbare verpakkingen worden aangeboden. De grootdistributie heeft echter de haar gestelde doelstellingen niet gehaald, waardoor de invoering van de ecotaks juridisch gezien onafwendbaar is.

Ecoboni naast ecotaksen

In het nieuwe akkoord kwam de regering overeen de wet grondig te herschrijven. Wat betreft de drankverpakkingen werd besloten om de consumptie van dranken in hervulbare verpakkingen te stimuleren via ecoboni. Deze boni zouden voortkomen uit het afschaffen van de accijnzen op dranken in hervulbare verpakkingen en uit een verlaging van de BTW. Indien de ecoboni niet blijken te functioneren, zal de regering aanvullende heffingen toch nog inzetten om voldoende prijsverschil met wegwerp te bekomen. Maar aangezien de accijnzen op water en frisdrank slechts 2 à 3 BEF/l bedragen en Europa een BTW-verlaging niet zal toestaan, moeten ecotaksen hoe dan ook hun plaats krijgen in de gewijzigde

wet. De ministerraad beloofde om binnen de drie maanden een wetsontwerp tot wijziging van de ecotakswet voor te leggen.

Milieubeweging naar de rechter

In afwachting van een wetswijziging, besliste minister Reynders de in de wet ingebouwde overgangperiode voor drankverpakkingen – die eind 2000 afliep – met een jaar te verlengen. De milieubeweging besloot alvast deze politieke ongehoorzaamheid van de regering juridisch aan te vechten. Volgens de milieubeweging kan het niet dat een minister – behorende tot de uitvoerende macht – weigert uitvoering te geven aan een wet gestemd door de wetgevende macht. Daarom besloten de raden van bestuur van de vier milieukoepels in ons land – BBL, IEW, IEB en BRAL – verzet aan te tekenen tegen het nieuwe akkoord. Tegelijkertijd gaan ze de staking vorderen van het op de markt brengen van bepaalde drankverpakkingen die momenteel aan een ecotaks onderworpen zouden moeten zijn. Op die manier hoopt de milieubeweging druk te zetten op het dossier, om te voorkomen dat alles weer op de lange baan wordt geschoven. Dat onze regering eraan denkt haar wetgeving gericht op het bevorderen van hervulbare verpakkingen af te zwakken is totaal onbegrijpelijk. Andere Europese lidstaten voorzien momenteel net een bijkomende verstrenging van hun wetgeving.

Daarmee rekenen ze de milieukosten van verpakkingen aan de producenten en de distributeurs door. Zo bereidt Denemarken de invoering voor van een heffing op verpakkingsmaterialen – in aanvulling op zijn verbod op wegwerpverpakkingen van bier, water en frisdrank. Duitsland plant de invoering van statiegeld op éénmalige drankverpakkingen. De Nederlandse milieuminister Pronk besloot alvast het Duitse voorbeeld te volgen.

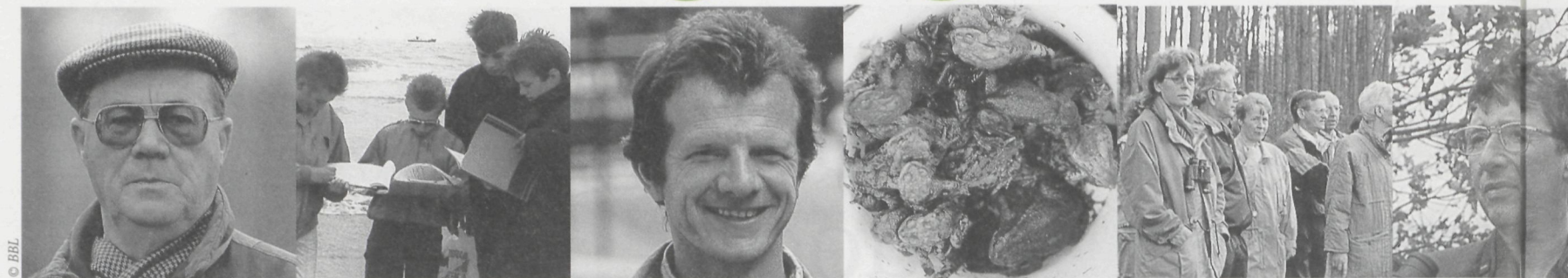
Laat maar spuiten

Naast de afgezwakte regeling voor drankverpakkingen, wil de regering met haar nieuw akkoord ook de ecotaksen op papierwaren en bestrijdingsmiddelen afschaffen. De taks op papier zou vervangen worden door een overeenkomst met de sector. De heffing op bestrijdingsmiddelen – die in de praktijk al niet veel betekende omdat het gebruik in de landbouw van taks werd vrijgesteld – wordt vervangen door een verbod op de meest schadelijke producten.

Vooral het afschaffen van de heffing op bestrijdingsmiddelen stemt tot nadenken. Natuurlijk is een verbod op schadelijke producten vanuit het oogpunt van de kwalitatieve preventie een noodzakelijke stap. Maar voor een kwantitatieve preventie – het terugdringen van het overmatig gebruik van bestrijdingsmiddelen – blijven economische instrumenten de beste optie. Daarom is het afschaffen van deze heffing een blunder van formaat. "Nergens ter wereld gebruikt de landbouw immers zoveel bestrijdingsmiddelen als in ons land. En daar betalen we een zware tol voor," zegt oncoloog Dr. Pluygers. "Jaarlijks sterven meer dan 1000 Belgen als gevolg van het gebruik van pesticiden."

Juridisch en praktisch onhaalbaar

Het is nog maar de vraag of de overheveling van de ecotaksen er hoe dan ook gaat komen. Juridische, praktische en politieke hinderpalen lijken de regionalisering in de weg te staan. Luc Lavrysen – professor Milieurecht aan de RUG – geeft een regionalisering van de ecotaksen juridisch geen schijn van kans. "Zolang België een economische en monetaire unie blijft, is zo'n regionalisering van een deel van de productfiscaleiteit onmogelijk," stelt hij. Lavrysen deed ook nogal laconiek over de praktische gevolgen van zo'n regionalisering bijvoorbeeld over de nood tot oprichting van aparte gewestelijke douanes. Als straks de Raad van State – waar Lavrysen onder tussendeel van uitmaakt – zich over de concrete wetsontwerpen moet buigen, laat het resultaat zich al vermoeden. Over de ecotaks is het laatste woord nog niet gevallen.

Vrijwilligers hebben lange neuzen

Tekst: Sarah Staut

Geen enkele sociale beweging is voor haar werking zo afhankelijk van vrijwilligerswerk als de milieubeweging. Maar wie zijn de mensen achter al dat idealisme? Wat drijft hen om het grootste deel van hun vrije tijd op te offeren aan de strijd voor een beter leefmilieu? Sarah Staut ontmoette enkele vrijwilligers en vroeg het hen.

Eén Belg op vijf is vrijwilliger. Tenminste, zo blijkt uit een studie uitgevoerd aan de Vrije Universiteit Brussel. Voor de milieubeweging is het vrijwilligerswerk van fundamenteel belang – bijna alle lokale organisaties rekenen op idealistische medewerkers.

Natuur- en milieuverenigingen in Vlaanderen alleen al tellen enkele honderdduizenden leden. Natuurlijk zijn niet alle vrijwilligers even actief. Maar de harde kern die zich volledig voor hun vereniging inzet, verzet bergen werk. Zonder hen zou er gewoon geen sprake zijn van wat voor milieubeweging dan ook. Naar aanleiding van het Internationaal Jaar van de Vrijwilliger, komen een aantal actieve vrijwilligers aan het woord. Ze vertellen over hun werk, waar ze hun passie vandaan hebben gehaald, waarom ze zich belangeloos blijven inzetten. Ook in de volgende nummers van Milieurama doen een aantal vrijwilligers hun verhaal.

"Ik ben bezeten van composteren"

Guy is gepensioneerd en bezeten van composteren. Toen hij in de streekkrant las dat de gemeente op zoek was naar compostmeesters, stelde hij zich onmiddellijk kandidaat. Dat compostmeesters op een vrijwillige basis werken, vindt hij maar normaal. "Compostmeester word je pas na het volgen van een door de gemeente betaalde cursus. Eigenlijk doe ik vrijwilligerswerk als tegenprestatie voor de cursus: de gemeenschap betaalt de cursus en daarna werk ik vrijwillig voor de gemeenschap." Als compostmeester richtte Guy allereerst een compostdemonstratiepark in, dat hij samen met een aantal collega-vrijwilligers bemant. Daarnaast is Guy thuis tele-

fonisch beschikbaar om mensen met compostproblemen bij te staan. Ook geeft hij lezingen, begeleidt hij Groene Scholen en volgt tal van bijscholingscursussen.

Pierre zet zich buiten de werkuren al ettelijke jaren in als natuurgids bij het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie CVN. Nadat hij jaren geleden eens een natuurwandeling meemaakte, raakte hij geïntrigeerd door het werk van de natuurgidsen. "Wat die gids deed, sprak mij wel aan. Uiteindelijk ben ik dan zelf begonnen aan een opleiding tot natuurgids." Sindsdien is Pierres agenda goed gevuld. Zo gidst hij een vijftigtal wandelingen per jaar, organiseert hij samen met andere natuurgidsen een jaarlijkse natuurstage voor jongeren, schrijft hij geregeld bijdragen voor het ledenblad en geeft hij ook een aantal natuurcursussen. Bovendien zetelt hij in het bestuur van verschillende regionale milieuverenigingen en in de milieuraad van zijn gemeente. Tussendoor prikt hij af en toe nog één of andere natuurcursus mee.

Hildegard stopte omwille van familiale redenen met werken en zocht naar een zinvolle manier om haar vrije tijd door te brengen. Geconfronteerd met de problematiek van de Antwerpse havenuitbreiding en het daardoor verdwijnen van grote gebieden polderland, werd ze vrijwilligster bij de Werkgroep Natuurreservaten Linkeroever en Waasland (WNLW). Nu zet ze zich met hart en ziel in om de laatste polders te redden: "de periode van defensie is voorbij, nu moeten we offensief zijn en vechten voor die laatste stukjes groen." Hildegard vecht soms op straat, met betogingen, petitie en persacties. Maar meestal wordt het gevecht geleverd van achter haar bureau – ondertussen heeft ze al een groot aantal rechtszaken lopen tegen de overheid en tegen bedrijven die de milieu- en bouwwetgeving niet respecteren. Ook publiceert ze dikwijls artikels in het ledenkrantje, maakt ze folders die ze ook zelf verspreidt en gidst ze wandelingen in door de WNLW verworven natuurreservaten.

Niet alleen idealisme

"Vrijwilligers hebben lange neuzen", zegt Hildegard. "Wij kijken en denken verder dan onze neus lang is. Dat is een van de redenen waarom we vrij-

willigerswerk doen. We zetten ons in voor de toekomst en daarom vechten we tegen de haven. We willen de mensen ook aantonen dat de natuur belangrijk is – dat wat we nu aan natuur verspelen, nooit meer terugkomt." Ook Guy probeert via zijn engagement de mentaliteit van de bevolking te veranderen. "Ik wil de mensen overtuigen dat ze een bijdrage kunnen leveren aan de natuur. Het is toch logisch dat als men composteert, er minder afval is en dat dit het leefmilieu ten goede komt", meent hij.

Natuurlijk wordt men niet alleen vrijwilliger om de wereld te verbeteren, vrijwilliger zijn is volgens Pierre ook gewoon "een gezellige en boeiende bezigheid die voldoening geeft." Guy geniet van het oplossen van iemands compostprobleem. Hildegard haalt niet alleen bevrediging uit haar vrijwilligerswerk wanneer de haven het onderspit delft in een afmattende procedureslag. Ook haar verbondenheid met de natuur vormt een sterke motivatie. Het samenwerken aan een gemeenschappelijk doel, stimuleert de drie vrijwilligers om verder te doen. "Het contact met verschillende mensen is een reden om voort te werken als vrijwilliger", meent Pierre. Hildegard drukt het zo uit: "Vrijwilligerswerk overstijgt het egoïstische. Je zou alleen al vrijwilliger moeten worden om te kunnen genieten van het verantwoordelijkheidsgevoel dat samengaat met het werken in een vrijwilligersgroep." Het is natuurlijk mooi meegenomen dat je als vrijwilliger veel bijleert, zo menen Pierre, Guy en Hildegard. Geen bijscholing is hen dan ook te veel.

Voltdijs vrijwilliger

Cursussen volgen, wandelingen gidsen, composteren en boeiende artikels schrijven zijn tijdrovende en inspannende bezigheden. Vrijwilliger zijn lijkt een voltdijs job, daarmee zijn alle drie de vrijwilligers het volmondig eens. Toch wil geen van hen stoppen met zijn engagement. "Ik ben nu al zover dat ik er niet aan denk om dit op te geven. We hebben al verschillende resultaten geboekt en er ligt nog zo veel in het verschiet...", zegt Hildegard. Guy voelt zich ietwat verplicht om zijn vrijwilligerswerk verder te zetten: "Ik heb mij voor iets geëngageerd en dan zet ik door, ik kan toch

moelijk stoppen met het compostproject dat ik in de gemeente heb opgebouwd?"

Nu, het feit dat deze vrijwilligers enorm veel tijd in hun vrijwilligerswerk stoppen en geregeld cursussen volgen, mag niemand afschrikken om zelf ook vrijwilliger te worden in een natuur- of milieuvereniging. "Niet elke vrijwilliger spendeert zoveel tijd aan zijn vrijwilligerswerk als ik", zegt Pierre. "Dat moet ook niet, iedereen moet voor zichzelf uitmaken hoeveel tijd hij wil en kan vrijmaken." De paddenoverzetactie in zijn gemeente is hiervan een goed voorbeeld. "Elk jaar zijn er een aantal scholen die ons meehelpen padden over te zetten. Dat zijn allen mensen die zich eens per jaar inzetten. Sommige vrijwilligers kunnen zich niet langdurig vrijmaken, maar dat is ook helemaal niet nodig." Hildegard vult aan: "Wij zijn ook geholpen als iemand zich aanbiedt om af en toe een handje toe te steken. Je moet ook niet per se bijscholing volgen om hier vrijwilliger te zijn. Sommige vrijwilligers brengen foldertjes rond en daarvoor moet je geen cursus gevolgd hebben. Iedereen kan vrijwilliger worden, je hoeft echt geen biologie gestudeerd te hebben om in onze vereniging actief te zijn."

Gebrekk aan respect

Hoewel Hildegard, Pierre en Guy niet denken aan opgeven, zijn er toch een aantal factoren die het niet altijd eenvoudig maken om verder te zetten. Zo heeft Hildegard het er soms moeilijk mee dat ze maar een vrijwilligster is, dat ze door sommige mensen niet voor vol wordt gezien: "op vergaderingen merk je dat beroepsmensen wat neerkijken op ons. Dikwijls krijg je ook kritiek te slikken van mensen die niet begrijpen waarom iemand zich als vrijwilliger wil engageren. Soms heb ik het dan wel moeilijk." Pierre haalt in dit verband aan dat het belangrijk is dat vrijwilligers ondersteund worden, zowel door de overheid en de vereniging waarbinnen men werkt, als door de samenleving. "Vrijwilligers zijn een meerwaarde voor de organisatie die met hen werkt en voor de samenleving. Dat wordt dikwijls uit het oog verloren. Een minimale ondersteuning door de overheid is dan toch niet te veel gevraagd?"

Boudewijns laatste wens

Bisschop Schruers van Hasselt reageert op de brief van Nicole Note over het klooster van Opgrimbie.

Het artikel van Nicole Note in Milieurama 20/06 toont nogmaals aan hoe iedereen zijn (eigen) gelijk in de kwestie denkt te kunnen hebben, evenwel zonder volledige dossierkennis.

Er is vooreerst het gewestplan. Een gewestplan is géén natuurbeschermingsplan, maar een ruimtelijk ordeningsplan. Bij de opmaak ervan moet getracht worden om economische, sociale en esthetische oogmerken te verzoenen met het "natuurschoon". Zo wil het de wet.

Op de keuze is kritiek mogelijk. Maar een keuze om voorrang te geven aan een economisch of sociaal belang ten nadele van het natuurschoon is niet per se onwettig. Bij de wijziging van het gewestplan rekening houden met de wensen van Koning Boudewijn is dus niet per se onwettig.

Er is verder de mogelijkheid om voor zogenaamde "gemeenschapsvoorzieningen" af te wijken van de bestemmingen van een gewestplan. Er bestaan gewestplannen met specifieke gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen. Maar zo'n voorziening kunnen ook wettig worden opgetrokken buiten die specifieke gebieden, voor zover ze verenigbaar zijn met de omgeving. Dit is geen "achterpoortje" om te "regelen", zoals mevrouw Note dit schrijft. Dit is een regel waarvan niemand het nut betwist als hij wordt toegepast om een "sportcentrum" of een "eco-centrum" te bouwen waar het volgens de gewestplanbestemming niet kan. Het belang van de gemeenschap primeert dan op de ordening met een gewestplan. Is een "spiritueel centrum" dan zó verschillend van deze inrichtingen dat het geen gemeenschapsvoorziening zou kunnen zijn? Om zo'n gemeenschapsvoorziening in een groengebied te kunnen oprichten, is wel vereist dat die voorziening "verenigbaar is met de omgeving". De vraag is dan: is een klooster verenigbaar met een groengebied of parkgebied? Dat lijkt misschien niet zo. Maar nader onderzoek van de gewestplannen leert dat, toen in de zeventiger jaren de gewestplannen werden opgemaakt, de meerderheid van de bestaande kloosters en abdijen met hun omgeving groen werden ingekleurd... Men kan toch moeilijk aannemen dat de makers van de gewestplannen er zijn van uitgegaan dat kloosters en abdijen "onverenigbaar" zijn met een groene omgeving, en de bestaande kloosters en abdijen een zonevreemde bestemming hebben willen geven. Kloosters en abdijen als gemeenschapsvoorzieningen kunnen dus wél verenigbaar zijn met een bestemming als groengebied.

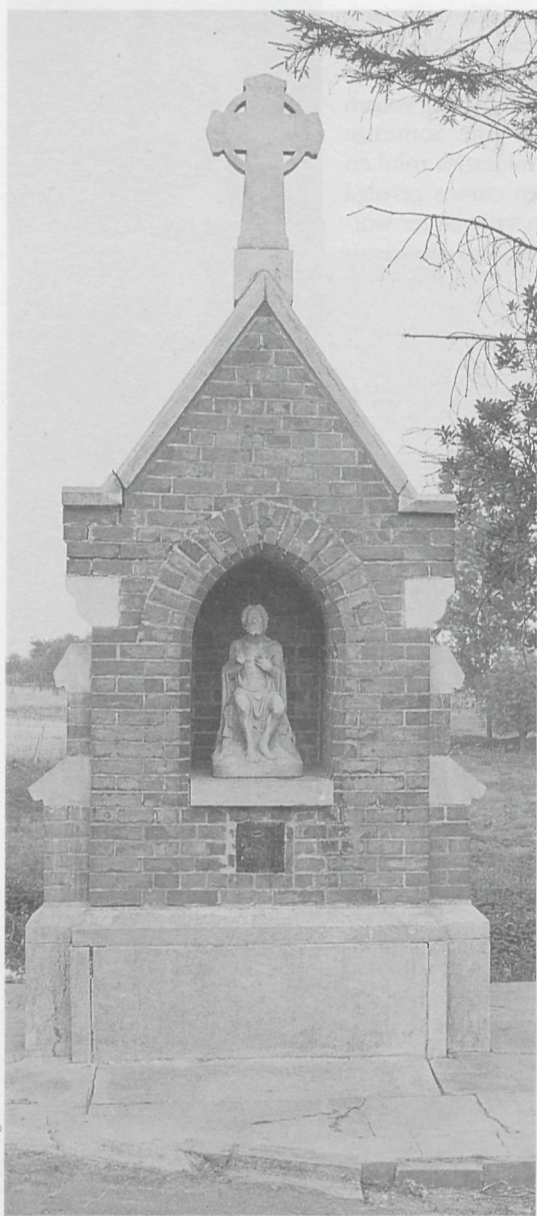
De woorden "cynisme" en "voorbeeldfunctie" e.d. die mevrouw Note gebruikt zijn dus geheel naast de kwestie in dit debat, ook al gaat de aanzet tot dit debat uit van wie zichzelf openlijk als tegen-

stander van het klooster manifesteert. Het Bisdome vraag enkel dat een regel die voor andere niet-spirituele centra geldt, ook voor het klooster zou gelden. De vraag is dus of de huidige mentaliteit zozeer tégen het geestelijke gekant is dat "wereldlijke" projecten als een sportcentrum en een eco-centrum wél een in groengebied toelaatbare gemeenschapsvoorziening zijn, maar een klooster met onthaalinfrastructuur niet. Dát is het "hoger niveau" waarop het debat moet worden gevoerd.

Bisschop Schruers,
Hasselt

Reactie Milieurama

Het klopt inderdaad dat voor gemeenschapsvoorzieningen afgeweken kan worden van het gewestplan, als de voorziening verenigbaar is met de omgeving. De vraag is echter of het klooster van Opgrimbie verenigbaar is met zijn omgeving. Dat is duidelijk niet het geval. Het klooster van Opgrimbie is immers gelegen in een waardevol bosgebied op de helling tussen de Maasvallei en het Kempisch plateau. De bouw van dit klooster doorbreekt de natuurlijke overgang van het Kempisch plateau naar de Maasvallei en veroorzaakt daardoor een versnippering van dit samenhangend natuurlijk geheel. Een sportcentrum of een eco-centrum zijn op deze plaats evengoed onverantwoord. Het gebied is trouwens beschermd als Europees Vogelrichtlijngebied. Volgens de Europese wetgeving kunnen in dergelijk gebied enkel werken uitgevoerd worden die nadelig zijn voor het gebied, als die werken van "groot openbaar belang" zijn én als er geen alternatieven voorhanden zijn. Die alternatieven zijn er echter wel, aangezien er verschillende kloosters leegstaan in de omgeving, zoals bijvoorbeeld het klooster van Coolen in Borgloon, het klooster van Herkenrode te Hasselt, de abdij van Achel te Hamont,...

"Er is een tijd geweest waarin de groene beweging enkel kon zorgen voor een schokeffect, dat ze enkel een signaalfunctie hadden, wel die tijd is volgens mij voorbij."

Jef Roos, voorzitter VEV

Tekst: Joris Gansemans en Bart Martens

"Duurzaam ondernemen is iets van alle tijden. Het is gewoon een kwestie van graad en bewustzijn. Maar denk niet dat ondernemers daar in het verleden geen oog voor hadden, ze waren gewoon met andere zaken bezig. Ze moesten een aantal inzichten missen die wij nu wel hebben."

Eens Jef Roos aan het praten is geraakt, is hij nog moeilijk te stoppen. Kalm maar onverstoort blijft hij doorvertellen, vooral als het over zijn stokpaardjes gaat: transparantie, dialoog en geloofwaardigheid. Tijdens zijn betoog merk je dat hij als voorzitter van het VEV niet aan zijn proefstuk toe is. Aan de KULeuven startte hij als jonge ingenieur de groep Materialenkunde, hij zetelde in de wetenschappelijke begeleidingscom-

missie van het VITO en was voorzitter van de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid. Momenteel combineert hij zijn voorzitterschap van het Vlaams Economisch Verbond (VEV) – toch een van de belangrijkste belangenverdedigers in dit land – met een directeurspositie bij de Genkse metaalreus ALZ. "Een van mijn motto's is: ook werken kan gelukkig maken!" En als de hoeveelheid werk die Jef Roos verzet evenredig is met de machtspositie die hij bekleedt, dan moet hij een heel erg gelukkig man zijn.

Hij steekt van wal met de uiteenzetting van zijn visie op duurzaam ondernemen, een thema dat hij tijdens zijn voorzitterschap bekend wil maken bij de Vlaamse bedrijfsleiders. "Een werkgeversor-

ganisatie zoals het VEV moet vooruitdenken. We moeten meer zijn dan de verdediger van de belangen van enkelen. Onze strategie moet gericht zijn op het creëren van een beter klimaat voor de Vlaamse ondernemer, dat is ons hoofddoel. Maar tegelijkertijd moeten we werken aan Vlaanderen als geheel. Ik ben blij dat ik eindelijk de mogelijkheid heb om iets waar te maken in de harde ondernemerswereld." Zijn voorzitterschap van het VEV begon in mei 2000, nu bijna een jaar geleden. Met meer dan 2000 ondernemingen die lid zijn van het VEV, kan je gerust stellen dat het een van de meest invloedrijke organisaties van het land is.

Nu het woord duur-

300 in 300

zaamheid zowat overal begint op te duiken, heeft ook de ondernemerswereld de term ontdekt. Is duurzaam ondernemen een blijvende trend of is het een leeg modebegrip? Jef Roos doet zijn visie op de zaak uit de doeken.

"Steeds meer en meer gaan we in deze samenleving tegenstellingen ondervinden. We moeten zoeken naar een evenwicht tussen de verschillende partners, anders komen we er niet uit. Anders dreigen de milieubeweging, de sociale beweging en het bedrijfsleven elk in hun eigen hoekje weg te kruipen en van daaruit op elkaar te gaan schieten. Elk kamp kan dan zorgen voor een goede bescherming en een aangepast verweer, maar dat lost niets op." Hij pauzeert even, neemt een slok van zijn kop koffie, alsof hij zich even schrap zet. "Dat evenwicht, dat is echt heel belangrijk. En dat om twee redenen: voor ons zelf natuurlijk, en voor de Vlaamse maatschappij. Het is ons dit maal zeker niet te doen om een certificaat te krijgen, een diploma dat zegt *Dit is een duurzame onderneming*. Neen, wat we willen is de dialoog aangaan met de verschillende partners en ons daarbij open en kwetsbaar opstellen. Binnen de bedrijfswereld is dat niet evident: dikwijls krijg ik de opmerking dat ik een naïeveling zou zijn. Maar dat is niet zo: als je je in een gesprek kwetsbaar opstelt, dan zullen de andere gesprekspartners dat ook wel doen. Vanuit de verschillende hoeken moet dus naar elkaar geluisterd worden. Dat is de enige manier waarop we erachter kunnen komen waar het evenwicht in de samenleving nu juist ligt."

Hoe zien jullie dat concreet? Hoe gaat u de ondernemingen kunnen overtuigen van zich kwetsbaar op te stellen tegen, bijvoorbeeld, de milieubeweging? Dat zal toch niet zo gemakkelijk zijn.

Sensibiliseren is heel belangrijk. Toen ik aantrad als voorzitter van het VEV, hebben we bewust een heel congres gewijd aan duurzaam ondernemen. En ik kan u verzekeren, als thema van een congres is dat niet evident. Maar volgens mij is het een succes geworden. Van de verschillende kanten hadden we mensen uitgenodigd om te komen

spreken, van Greenpeace, van de sociale sector, van overal een beetje. Om daar wat te komen voelen. Met dat congres hebben we de ondernemerswereld willen warm maken voor het thema. En ik merk dat er vanuit de onderneming, zij het op verschillende snelheden, aan gewerkt wordt. Bekijk de zaak eens vanuit het eigenbelang van de ondernemer, dat is altijd het gemakkelijkste. Het hoofddoel van een onderneming is van te blijven bestaan en op langere termijn waarde te creëren. Vroeger was dat enkel gericht op het financiële, op winst maken. De patron, die was de baas van de hele streek en iedereen was afhankelijk van hem. Dat is nu veranderd. Om te beginnen moet de ondernemer tevreden klanten hebben. Maar daarnaast moet hij ervoor zorgen dat zijn werknemers tevreden zijn, en dat zijn bedrijf in een tevreden omgeving ligt. Ik vind dat een bedrijf zich moet richten op het opbouwen van een duurzame reputatie, op het verdienen van zijn *licence to operate*. En eens die geloofwaardigheid verkregen is, dan kan een bedrijf zich nog wel eens een foutje veroorloven. Ongelukken kunnen er altijd gebeuren.

"Neen, wat we willen is de dialoog aangaan met de verschillende partners en ons daarbij open en kwetsbaar opstellen"

U stelt dat er meer dialoog moet komen tussen de verschillende partners. Nochtans bestaan er al een aantal organen waar milieubeweging en bedrijfswereld elkaar vinden, zoals de MiNa-Raad. Maar daar gaat het VEV voor een aantal belangrijke dossiers de discussie gewoon uit de weg. Daar ligt dan toch een duidelijke tegenspraak tussen wat het VEV zegt en wat het VEV uiteindelijk doet.

Ik heb nog geen grondige studie gemaakt over deze zaak, maar wil daar toch een paar dingen over kwijt. Eerst en vooral zaait de veelheid aan raden in Vlaanderen en België heel wat verwarring. Ik pleit dan ook voor een eenvoudige, doorzichtige structuur met een beperkt aantal geïntegreerde adviesorganen. Dan pas kunnen die ook hun stempel drukken op het beleid. Voor de uitwerking van deze instrumenten verwachten we ook voorstellen vanuit de milieubeweging. Wij staan daar volledig voor open. In zo'n raad mogen de gesprekspartners zeker niet het gevoel krijgen dat er beslissingen worden genomen om secundaire redenen, dat er met dubbele agenda's gewerkt wordt. Daar zijn in het verleden genoeg voorbeelden van geweest: de werking van verschillende raden werd platgelegd in het streven naar het behoud van macht, naar het behoud van een aantal structuren. Bij het voeren van een geloofwaardige politiek moet men zich laten leiden door kwaliteitsdenken en niet door machtsdenken. Maar het belangrijkste bij zo'n geïntegreerd orgaan is dat de verschillende partners een gelijkwaardige vertegenwoordiging krijgen in de raden. Want ik meen begrepen te hebben dat daar zich nu net het probleem stelt. Binnen de MiNa-raad heeft het VEV een heel beperkte inbreng. Daarom voelen we ons in de hoek geduwd.

Momenteel is de rol van de overheid sterk aan het wijzigen. Hoe langer hoe meer staat ze aan de zijlijn, heeft ze minder de touwtjes in handen. Ze zet de bakens uit waarbinnen de verschillende spelers op het maatschappelijke veld zich zelf moeten gaan beredderen en laat de anderen de randvoorwaarden invullen. Hoe moet de overheid zich volgens het VEV profileren?

Ik sta voor een sterk maar flankerend beleid, dat richtingen uitzet en stimuleert, maar niet constant tussenkomt en het beter weet. De overheid moet een coach zijn voor het bedrijfsleven en de andere actoren in de samenleving. Door de rol die ze zal spelen moet ze respect afdwingen en haar geloofwaardigheid verhogen. Want als ik lees dat meer dan 40% van de bevolking vindt dat de overheid corrupt is, dan maak ik me daar echt zorgen over. Zeker als je weet dat in Nederland slechts zes procent van de mensen zo denkt. Maar ja, iedereen heeft de overheid die hij verdient, nietwaar?

Om tot een efficiënt beleid te komen moeten we beginnen zoeken naar oplossingen gebaseerd op gezond verstand. Extreme maatregelen leiden altijd tot wrijving en wantrouwen tussen de verschillende partners, en zullen dus nooit vruchten afwerpen. De overheid moet de taak op zich nemen om de krijtlijnen uit te tekenen en vragen te stellen. Wat is onze situatie? Waar willen we naartoe? Hoe kunnen we de middelen, ook op vlak van milieu, zo efficiënt mogelijk besteden? Maar als VEV willen wij niet dat iemand ons zegt waar die middelen exact naartoe moeten. Vaak heeft een bedrijf een veel duidelijker beeld op de stappen die het zelf kan ondernemen om zijn schade aan het milieu te beperken. Het is soms toch beter geld te spenderen aan verregaande oplossingen, dan enorm veel moeite te moeten doen om een bepaalde norm te behalen. Ik denk dat we vanuit het bedrijfsleven klaar zijn voor zo'n politiek, al vereist die natuurlijk een totale openheid van alle kanten, waarbij niemand mag proberen om de administratie om de tuin te leiden. Laat de ondernemingen zelf het heft in handen nemen. Per slot van rekening hebben zij jarenlang expertise kunnen opbouwen.

Vanuit de bedrijfswereld komt vaak het verwijt dat er te veel geboden en verboden opgelegd worden, dat de overheid hen betuttelt. Dat zou de creativiteit van de ondernemers platleggen en hen te weinig speelruimte laten. Maar nieuwe instrumenten, zoals heffingen en taksen, stuitten ook op heel wat weerstand.

Vanuit het VEV hebben we absoluut geen bezwaar tegen heffingen als instrument. Maar ze moeten dan wel regulerend zijn en ze mogen niet de indruk wekken dat ze financierend werken. De heffingen moeten er dus zo snel mogelijk toe leiden dat het gedrag van de consument aangepast wordt, en niet dat de staat er goed aan verdient dat er vervuild wordt. En zo lang er geen concurrentievervalsing optreedt met de buurlanden, denk ik niet dat er vanuit de bedrijfswereld tegenstand zou komen tegen de ecotaks. Maar je moet wel opletten dat je met deze maatregelen bedrijven die hier actief zijn gewoon niet uit de markt duwt. Want wat heb je dan bereikt? Ik blijf er bij dat die materie globaal moet worden aangepakt. We zijn zo'n klein land, dat de gevolgen op onze economie enorm groot zullen zijn terwijl de effecten op globaal niveau te verwaarlozen zul-

len blijven. Een probleem als dit moet je op zijn minst op Europese schaal bekijken, anders rij je jezelf vast. We zouden met de ons omringende landen een systeem moeten uitwerken om er voor te zorgen dat er geen concurrentievervalsing komt. Ja, een soort EcoSchengen zou wel een oplossing kunnen bieden. Een aantal landen zouden onderling afspraken kunnen maken die verder gaan dan de opgelegde Europese norm.

“Men moet zich laten leiden door kwaliteitsdenken, niet door machtsdenken.”

Ondernemers streven constant naar de verbetering van hun efficiëntie. Maar ze hebben het er toch heel moeilijk mee als ze absolute grenzen opgelegd krijgen. Grenzen aan de uitstoot van CO₂, bindende normen inzake waterkwaliteit en verzurende stoffen – in het verleden heeft het VEV zich daar steeds tegen verzet.

Het opleggen van begrenzing van de ecologische gebruiksruimte is tegenstrijdig met het zoeken naar evenwicht. Tenzij die begrenzing gebaseerd is op wetenschappelijk onderzoek, dat is iets anders natuurlijk. Dan heb je gefundeerde bewijzen voor het stellen van die grenzen. Maar het afbouwen van onze consumptie is een beslissing die je niet door de bedrijfswereld kan laten nemen. Het is een maatschappelijke keuze, en iedereen moet die ondersteunen. De bedrijfswereld is niet iets wat apart staat, ze leeft in en van de maatschappij. De vraag is: wil men zijn welvaart terugschroeven om een ander goed te verwerven? Als we nu als maatschappij vinden dat er minder moet geproduceerd worden ten bate van de natuur en het sociale leven, dan is de bedrijfswereld de eerste om dat te aanvaarden. Maar tot zolang die keuze niet gemaakt is, zeg ik: produceer wat de markt vraagt en doe het met de grootst mogelijke eco-efficiëntie. Het maakt dan niet uit waar je dat doet, hier of ergens anders. Zo lang de vraag bestaat zal de bedrijfswereld daaraan beantwoorden en waar dat dan juist gebeurt, dat blijft eigenlijk gelijk. De afwenteling van onze vervuiling op ontwikkelingslanden, dat is toch ook niet rechtvaardig?

Neem nu bijvoorbeeld het energievraagstuk. Als de milieubeweging wil dat kernenergie wordt afgebouwd, dan moet je voldoende alternatieven

kunnen bieden. Anders gaan we op een dag keihard met onze kop tegen de muur lopen en komen de klimaatsdoelstellingen nog verder buiten bereik. Daar ligt voor de milieubeweging een belangrijke taak weggelegd. Ze moeten alternatieven kunnen aanreiken, alternatieven die geloofwaardig zijn. Maar tussen haakjes, ik geloof trouwens sterk in de uitbouw van alternatieve energiebronnen. Ik zou er zelfs in investeren, bij wijze van spreken.

U gaat er dus van uit dat de markt zichzelf wel zal corrigeren, als er een bepaalde grondstof schaarser wordt?

Ja, zeker en vast. Maar die schaarste, eigenlijk is dat iets waar ik nooit echt in geloofd heb. Ik ben in het begin van mijn carrière geconfronteerd met de rapporten van de Club van Rome, die voorspelden dat heel wat grondstoffen nu al uitgeput zouden moeten zijn. En wat zien we? De wereldvoorraden zijn nagenoeg constant gebleven, de economie draait als nooit tevoren. Als er in de aardkorst een bepaald element in beperkte mate aanwezig zou zijn, dan is dat zo. Dan zoeken we maar naar alternatieven.

Het VEV ijvert voor een sterk en onafhankelijk Vlaanderen. In welke richting ziet u Vlaanderen evolueren in de komende jaren?

Vlaanderen moet zijn eigen weg gaan, zo veel is duidelijk. Stel nu: we sukkelen allebei met onze gezondheid. Ik ben ongezond omdat ik te zwaar ben, maar u bent ongezond omdat u te mager bent. Het is toch geen oplossing om voor alle twee hetzelfde dieet voor te schrijven. Een van ons beiden zal daaraan kapot gaan. Zo is dat ook voor Vlaanderen en Wallonië. De verschillen zijn gewoon te groot. Maar niet alleen socio-economisch zien we belangrijke verschillen, ook culturele waarden kunnen sterk uiteen lopen. Uit een aantal enquêtes blijkt dat de Vlaamse consument in de eerste plaats belang hecht aan de prijs van de producten die hij koopt. Dat is niet overal zo. Neem nu Duitsland, daar houden de consumenten al veel meer rekening met een andere waarde van het consumptiegoed. De sociale en de ecologische factor spelen daar veel meer mee in de bepaling van het gedrag van de klant.

Maar je ziet dat daar ook hier langzaam verandering in komt, net zoals in de houding van de bedrijfswereld. Daarom pleit ik ook veel meer voor 'common sense solutions', waarbij de verschillende partners rond de tafel gaan zitten en naar mekaar luisteren. Ik zou toch durven stellen dat, zeker voor grote bedrijven, de bewustwording totaal is en dat die volop aan oplossingen aan het werken zijn. Er is een tijd geweest waarin de groene beweging enkel kon zorgen voor een schokeffect, dat ze enkel een signaalfunctie hadden – wel die tijd is volgens mij voorbij.

Waar ik ook achter sta is dat we in Vlaanderen moeten voortbouwen op wat we uit het verleden hebben geërfd. Het is niet realistisch om van Vlaanderen een volledige dienstensamenleving te maken, zonder industrie. De delokalisatie van de energievoorzienende fabrieken zou het probleem trouwens gewoon ergens anders opnieuw creëren. Nee, in elk economisch blok – Amerika, Europa en Azië – moeten de basisindustrieën aanwezig zijn. Daarmee beperk je trouwens ook de transportkosten en kan je handelsbelemmeringen ontlopen.

ZIET U AF EN TOE DOOR HET BOS DE BOMEN NIET MEER

(OF WAS HET NU OMGEKEERD?)

Als u graag door de bomen het bos blijft zien, waarom neemt u dan geen abonnement op Milieurama? Via nieuwsberichten, pittige interviews en diepgravende artikels blijft u op de hoogte van al wat er gaande is met het milieu. Maar niet alleen dat, u krijgt ook een overzicht van een heleboel actuele thema's – bewust consumeren, duurzaam bouwen, biologische landbouw, mobiliteit. Boeiende reportages laten u toe om het leefmilieu in binnen- en buitenland op de voet te volgen.

Ja, ik abonneer me nu op Milieurama

- ☐ Ik krijg tweemaandelijks Milieurama in de bus voor slechts 750,- BEF per jaar
- ☐ Ik word eredonateur en betaal 1500,- BEF. Voor dat bedrag ontvang ik Milieurama zes maal per jaar en verleen ik mijn steun aan de werking van de Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw.

Stuur vandaag deze bon nog op en maak het gewenste bedrag over op rekening 001-1475409-18 van de Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw. U krijgt Milieurama zo snel mogelijk toegestuurd.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Gemeente: _____

Faxen naar: 02/230.63.89 of opsturen naar Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw,
Tweekerkenstraat 47, B-1000 Brussel - abonneren op internet: www.bondbeterleefmilieu.be

Kunnen we het leven patenteren?

Tekst: Jean-François Fauconnier
Vertaling en redactie: Olivia Nackaerts

In 1998 stemde de Europese Unie een richtlijn rond de "Juridische bescherming van biotechnologische uitvindingen". De lidstaten moesten deze richtlijn omzetten naar hun nationale wetgeving voor augustus 2000. Meer dan zes maanden na het verlopen van dit ultimatum hebben slechts drie landen van de EU dit volbracht – Denemarken, Finland en Groot Brittanië. Verscheidene Europese regeringen lieten weten dat ze de tekst, die amper twee jaar geleden enthousiast onthaald werd, niet willen omzetten.

Op 26 juni 2000 kondigden wetenschappers aan dat de menselijke genetische code gekraakt was. Enkele weken vroeger hadden Bill Clinton en Tony Blair samen ervoor gepleit dat het menselijk genoom in het publieke domein blijft. Dit ontketende in Europa een publiek debat over de mogelijkheid tot het patenteren van menselijke genen. Wie hoopte dat de richtlijn 98/44/EG in alle rust en binnen de gestelde tijdslimiet door de verschillende lidstaten zou worden omgezet is eraan voor de moeite...

Zwakke plekken in de richtlijn

Het patent op menselijke genen, toegestaan door de richtlijn 98/44/EG, vormt wellicht het belangrijkste struikelblok, al vertoont diezelfde richtlijn ook andere tekortkomingen van formaat. De toepassing van de richtlijn zou om te beginnen het bestaande octrooirecht fundamenteel wijzigen. Patenten dienen in principe ter bescherming van technische uitvindingen. De nieuwe richtlijn zou toestaan een patent te nemen op eenvoudige ontdekkingen, zoals geïsoleerde genen. Daarnaast is het zo dat deze richtlijn niet effectief kan verhinderen dat menselijke embryo's, lichaamsdelen (zoals organen) en plant- en diersoorten gepatenteerd worden. Ook biopiraterij (roof van de Zuidoost-Aziatische biologische diversiteit) wordt door de richtlijn gewettigd. Naast deze ethische en ecologische aspecten, dienen we ons ook vragen te stellen bij de gevolgen voor het medische domein. Hoe kan research evolueren als de toegang tot informatie gerelateerd aan menselijk DNA afhangt van kostelijke licenties en onzekere akkoorden? Een duidelijk en gekend voorbeeld zijn de patenten op genen van borst- en ovariumkankers, eigendom van het Amerikaanse bedrijf Myriad Genetics. Dit bedrijf vraagt duizenden dollars om het DNA van een individu te onderzoeken op mutaties van de betreffende genen en heeft researchers het recht deze test te gebruiken ontzegd.

Steeds meer kritiek

In het licht van deze vaststellingen, zijn verscheidene stemmen gerezen tegen de richtlijn

98/44/EG, zowel bij NGO's en professionele groeperingen, als vanuit de nationale regeringen zelf. Nederland, Italië en Noorwegen weigeren de richtlijn om te zetten en hebben een annulatieactie op touw gezet voor het Europees gerechtshof. Op vraag van de Franse regering heeft de *Conseil consultatif national d'éthique* nieuwe onderhandelingen rond de richtlijn aangevraagd. Zij opperen dat de opbouw van een gen nooit als een uitvinding beschouwd kan worden en bijgevolg niet gepatenteerd kan worden. Op 29 juni 2000 heeft de Raad van Europa unaniem een resolutie aanvaard, waarmee ze de lidstaten vraagt de richtlijn niet om te zetten, maar wel opnieuw te bekijken. Ook de Duitse regering heeft een wetsontwerp met enkele aanpassingen aan de richtlijn voorgesteld en verklaarde gelijktijdig de richtlijn zelf "inadequaat" te vinden. Duitsland wenst nieuwe onderhandelingen op Europees niveau.

En België?

Ook hier oordeelt de federale regering dat de richtlijn niet omgezet kan worden in haar huidige vorm. Minister van economie, Charles Picqué, heeft een wetsontwerp rond de omzetting van de richtlijn op het Internet geplaatst. Picqué vroeg de opinie van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, terwijl de Bio-ethische Commissie reeds de nadruk legde op het niet-commerciële karakter van het menselijk lichaam en de noodzaak van de toestemming van donoren.

Wat biedt de toekomst?

Er valt niet te ontkennen dat de richtlijn 98/44/EG op zijn minst controversieel is. Het lijkt dat enkel de farmaceutische en de genetische industrie gebaat zijn bij de omzetting van de richtlijn, op maat gemaakt om hun enorme economische voordelen te verzekeren. De enige manier om aan de huidige impasse te ontsnappen zijn nieuwe onderhandelingen op Europees niveau. Het is nu aan andere landen, zoals België, om zich aan te sluiten bij het Duitse initiatief en zich tot de Commissie te richten met de eis tot een nieuw voorstel. Hoewel de

Commissie steeds een fervent voorstander van de richtlijn is geweest, blijkt ook bij hen één en ander in beweging. Zo heeft Philippe Busquin, de Commissaris verantwoordelijk voor research, enkele maanden geleden verklaard dat de regel volgens dewelke het product van een ontdekking publiek bezit moet blijven, terwijl het resultaat van een uitvinding beschermd kan worden, in principe wel duidelijk is. In het geval van de genetica vindt hij wel dat de toepassingsvoorwaarden verduidelijkt moeten worden zodat ambiguïteit en misbruik voorkomen kunnen worden. Gezien de richtlijn 98/44/EG een wettelijke regeling wil bieden voor deze materie, zijn normen dringend nodig.

J-F Fauconnier is campaigner GGO's bij Greenpeace België.

Meer info:

http://www.europa.eu.int/eur-lex/nl/lif/dat/1998/nl_398L0044.html - <http://www.greenpeace.be/>

© Frans Geys

advies

OM DE TOEKOMST VAN NATUURBESCHERMING TE VERZEKEREN MOETEN DE GRENZEN TUSSEN RESERVATEN EN GEBRUIKSNATUUR VERVAGEN

Wilde niches, wildernisjes

Tekst: Else Demeulenaere, Moïra Heyn en Geert De Blust

Natuur en recreatie zijn uit elkaar gegroeid, niemand die dat nog betwist. Keurig bedachte, ingerichte recreatieterreinen liggen gescheiden van nauwelijks toegankelijke natuurterreinen. Mensen mogen wel in reservaten gaan wandelen, maar moeten op de paden blijven. Kinderen leren via allerlei educatieve diensten en schooluitstapjes planten en beesten kennen. Om zelf te ontdekken en te beleven is er weinig plaats. Is dat nu natuur ervaren? Volwassenen en zeker kinderen willen niet steeds onderwezen worden. Ze hebben niets liever dan hun eigen weg te kunnen gaan, op ontdekking naar iets nieuws.

Wil natuurbescherming sociaal aanvaard worden, dan zal ze daar terdege rekening mee moeten houden. Want enkel mensen die de natuur weten te waarderen, gaan duurzaam met haar omgaan.

Een rariteitenkabinet in open lucht

Welk effect heeft het begapen van dieren en planten in een natuurreservaat op het natuurbesef? Moeten we de natuur opsluiten in een rariteitenkabinet, ver van de eigen leefomgeving? Waarschijnlijk niet. De mens die ooit verbonden was met de cyclische ritmes van de natuur, moet terug de kans krijgen haar direct te ervaren. Terwijl te veel regels een gevoel van beperking opleveren, zal het vertoeven in een echt natuur-

lijke omgeving gedachten en gevoelens vrij maken. Dat kan alleen maar voordelen opleveren in de gejaagde samenleving van vandaag.

Het gaat hier dan wel over een ander soort natuur – spontaan en niet door de mens geregeld, een nieuwe wildernis. En die bestaat al. Langs grote rivieren, langs beken en aan de kust krijgt verruiging opnieuw een kans. Dat is niet alleen goed voor de natuurlijke ontwikkeling van die gebieden, het is ook spannend voor de natuurliefhebber. Die kan er telkens weer nieuwe, typische soorten ontdekken. Maar ook in de directe omgeving van een woonkern bijvoorbeeld, kan zo iets gerealiseerd worden. Enkele wetenschappers, Kongs, Hoffmann, Vandevoorde en Kuijken, hebben in 1999 ideeën uitgewerkt om dit soort wildernis te laten ontstaan in de Gentbrugse Meersen, van nature een waterrijk gebied. Door de waterhuishouding in haar oorspronkelijke staat te herstellen, willen ze open water laten afwisselen met verlandingszones. Ze stellen voor het gebied te openen voor bezoekers, met paden die ze laten aansluiten bij de huidige woonkern. Naarmate een wandelaar verder in het gebied doordringt, vervagen de wandelwegen. Hoe minder toegankelijk, hoe meer de wandelaar zich moet inspannen en hoe intenser hij de omgeving beleeft. Plots staat hij oog in oog met een wilde grazer, die hem nieuwsgierig bekijkt. Hij beléeft de natuur – hij voelt zich in het midden van de wildernis.

The urban jungle

Maar ook op kleine plekken, in de directe woon- leefomgeving, kan zich spontane natuur ontwikkelen. De ruige, nieuwe wildernis staat in schril contrast met de geordende samenleving. Ze confronteert de stedeling met zijn, soms onbewuste, behoefte om terug meer bij de natuur betrokken te worden.

Een das of een vos, spontaan opduikend in de stad, symboliseert het vermogen van de natuur om zich te vestigen in de meest dieronvriendelijke omgeving. Veel mensen vinden het ook bijzonder plezierig dit soort wildernis te aanschouwen. Er gaat immers iets mystieks van uit. Alleen al voor de mens is het dan ook de uitdaging om zelfs binnen de stedelijke omgeving vestigingsmogelijkheden en verbindingswegen te realiseren voor allerlei soorten planten en dieren. In de Duitse Ruhrstreek heeft de overheid oude industriegebieden omgevormd tot gebieden waar natuur, cultuur en sport hand in hand gaan. Duikers oefenen er in voormalige gashouders, bergsporters klauteren er de muren op. Je kan er kunst bekijken, opgesteld in oude fabriekshallen. Maar ook de integratie van de oude industrieterreinen en de natuur levert prachtige beelden op. En ondertussen kan de natuur in de omgeving

© BEL

haar volle gang gaan. Door te boetsen met wilde natuur en strakke architectuur is er een aparte atmosfeer geschapen, die een extra dimensie geeft aan de leefomgeving. Misschien een goed idee voor de oude fabrieksterreinen in Wallonië?

Al lerend spelen

Voor kinderen willen natuur op eigen initiatief leren kennen en beleven. Vaak vinden ze het saai en oninteressant wanneer ze op padjes moeten blijven. Ze gaan liever zelf op ontdekking – ze willen hutten bouwen, in bomen klimmen, tunnels graven, kruipen en sluipen door de bossen, avonturen beleven. Kinderen ontdekken vaak andere dingen dan een volwassene, zelfs al vertoeven ze in dezelfde omgeving. Ze komen erover vertellen en leren bij over de natuur op hun eigen speelse wijze. De ontwikkeling van dikkopje tot kikkervisje of van pop tot vlinder zijn voor een kind intrigerende gebeurtenissen om mee te maken. Een omgewaaide boom is een barricade die ze zeer spannend vinden, vol met spinnen en insecten. De sfeer van uitdaging die hieromheen hangt is voor kinderen bijzonder plezierig. Maar zo'n uitdaging kunnen ze slechts vinden in een omgeving die genoeg variatie en ruimte biedt. Enkel al spelend en ontdekkend kunnen kinderen de natuur leren ervaren, omdat zo hun zintuigen en hun verbeelding geprikkeld wordt.

Het nut van het nutteloze

Toegankelijkheid en bereikbaarheid van de plekken met zich spontaan ontwikkelende natuur vormen in de stad een steeds groter probleem. Vaak zijn deze terreinen afgesloten in afwachting van hun toekomstige bestemming. Deze voorlopig onbenutte stukjes zou men kunnen openstellen voor de buurt. Kinderen moeten daar de kans krijgen om te spelen, er zelf hun eigen spelomgeving te creëren. In deze verloren hoekjes is de aanwezigheid van wilde natuur juist de sleutelfactor. De wereld is hier niet vooraf vastgelegd door volwassenen, het is de natuur zelf die de omgeving doet groeien en veranderen.

Het waarderen van dit soort wilde hoekjes, van de *urban natural wilderness*, staat haaks op de maatschappelijke evolutie naar steeds meer controle. Niet iedereen zal die wilde natuur mooi vinden. In de ogen van het traditionele natuurbehoud zal er trouwens weinig natuurwaarde ontstaan. Het is duidelijk dat het hier gaat om gebruiksnatuur, waar de mogelijkheid tot beleving centraal staat. Bijzondere, mooie soorten die toch opduiken, zijn mooi meegenomen.

De stadswildernis zal bestaan uit kleine, aparte stukjes. Beperkt het beleid zich tot het openstellen van een beperkt aantal plaatsen, dan zal de gebruiksdruk zo groot zijn dat een spontane, natuurlijke ontwikkeling onmogelijk wordt. Nochtans zijn er mogelijkheden genoeg: verlaten gronden, opgespoten terreinen en plaatsen in de randzone van de stad kunnen in aanmerking komen voor de ontwikkeling van de nieuwe stadswildernis. Milieu- en groendiensten, verantwoordelijken voor jeugd, sociale zaken, verkeer en ruimtelijke ordening moeten daarvoor tezamen een beleid ontwikkelen.

Toch nog regels?

Om toch grotere open ruimten te verwerven kunnen ze een nieuwe bestemming als stadsnatuur of gebruiksnatuur krijgen. In het boek *Natuurontwikkeling. Bos- en Natuurbeheer in Nederland* beschrijft de onderzoeker Londo hoe met een initiële inrichting een gevarieerde uitgangssituatie gecreëerd kan worden. Om het allemaal wat sneller te laten gaan, kunnen de stadsdiensten jonge bomen en struiken aanplanten. Een grondige opruimbeurt moet het terrein zijn basisveiligheid geven door het gevaarlijk afval te verwijderen en gevaarlijke plekken te saneren. Voor de kleinere percelen die meestal tijdelijk niet gebruikt worden, kan de overheid een overeenkomst sluiten met de eigenaars. Toegankelijkheid tot het begin van de realisatie van een nieuw project, tegenover het wegnemen van enige aansprakelijkheid bij mogelijke ongevallen. De inrichting van het terrein blijft wel grotendeels achterwege of wordt beperkt tot een

minimum: een vuilbak, een hondentoilet, een rustbank net buiten het perceel. Natuurlijk zullen er problemen opduiken – sociale conflicties, het onveiligheidsgevoel. Maar dat kan kan geen belemmering vormen voor de ontwikkeling van zo'n natuur, het is nu eenmaal eigen aan een samenleving. Putten graven, dikkopjes vangen, wilgentakjes plukken, een tak afbreken, een boompje omhakken – waar eindigt natuurbeleving en waar begint vandalisme? Dwingende regels opleggen zal hierbij weinig helpen. Het gebruik van de ruige plekken zou eerder ingebed moeten zijn in het sociale leven van de wijk. Als bewoners regelmatig door zo'n plek lopen, ervaringen uitwisselen, mekaar ontmoeten, ontstaat er vanzelf een vorm van niet-betuttelende sociale controle. Pas wanneer iedereen probeert te begrijpen wat die spontane natuur betekent voor kinderen en volwassenen en er respect voor opbrengt, kan de nieuwe wildernis in de stad blijvend aanwezig zijn.

Zo dienen de plekken niet alleen om terug in contact te treden met natuur – een voorwaarde om het klassiek natuurbehoud te waarderen en te steunen – maar dragen ze evenveel bij aan het onderhouden en stimuleren van contacten tussen mensen. Een voorwaarde om een aangename samenleving te behouden, waarin dromen kan en mag. En of die natuurfreks geen onverbeterlijke utopisten zijn...?

Else Demeulenaere werkt voor de Universiteit Gent, Moïra Heyn voor de KULeuven, Geert De Blust aan het Instituut voor Natuurbehoud.

Meer info: else.demeulenaere@instnat.be

Meer lezen: Kongs, T., Hoffmann, M., Vandevoorde, B. & Kuijken, E. (1999). *Natuurstudie Gentbrugse Meersen*. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 99/15.

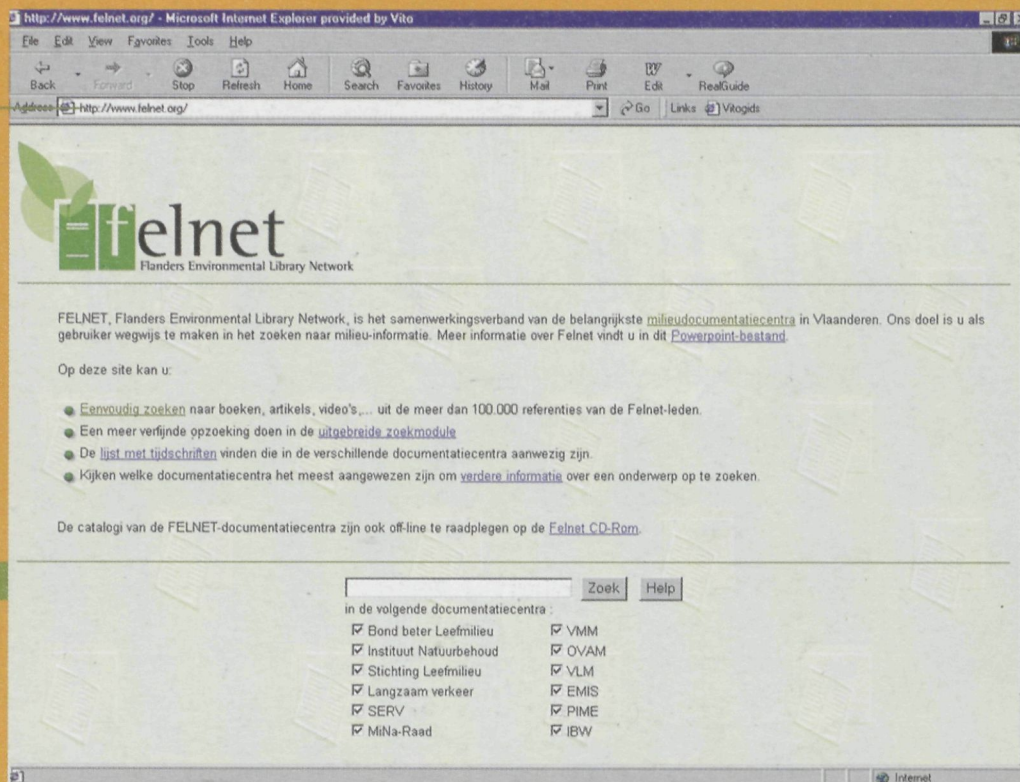
Op zoek naar milieu-informatie ?

De virtuele milieubibliotheek van Vlaanderen !

www.felnet.org

De virtuele milieubibliotheek van Vlaanderen!

Felnet Home page

Felnet is een samenwerkingsverband van de belangrijkste milieudocumentatiecentra in Vlaanderen:

- BBL (Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw)
- CNE (Climate Network Europe)
- EMIS/VITO (Energie en Milieu InformatieSysteem)
- IN (Instituut voor Natuurbehoud)
- IBW (Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer)
- Langzaam Verkeer vzw
- MiNa-Raad (Milieu- en Natuurraad Vlaanderen)
- OVAM (Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest)
- PIME (Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie)
- Stichting Leefmilieu vzw/KBC
- SERV (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen)
- VLM (Vlaamse Landmaatschappij)
- VMM (Vlaamse Milieumaatschappij)
- ...

Onze site*, www.felnet.org, is de grootste virtuele milieubibliotheek in Vlaanderen die nog steeds groeit.

* Elke openbare bibliotheek biedt internet aan.

Met steun van de Vlaamse Gemeenschap